

Nr 249.

Av herrar **Asplund** och **Almkvist**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Att en kolonisation av Norrlands och Dalarnas kronoparker kan få en stor omfattning och den största ekonomiska betydelse, om den målmedvetet bedrivs med syfte att åstadkomma en rationell skogsvård å dessa väldiga arealer, torde framgå av här nedan anförda siffror rörande å ena sidan kronoparker och kronoöverlopsmarker i de sex nordligaste länen (med undantag för ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län belägna områden) samt å andra sidan — för erhållande av jämförelse med likformigt belägna enskilda större skogsägares domäner — bolagsjord inom samma län. Siffrorna äro hämtade från respektive kolonisationskommitténs betänkande (1916 års detaljutredning av kronoparkernas arealer) och socialiseringsnämndens nyligen utgivna, av jägmästare Nils Schager verkställda utredning om Sveriges enskilda skogar.

Uti tabell 1 visas fördelningen av kronomarken inom olika län (med särskilda siffror för Norrbottens och Västerbottens lappmarker) och landsdelar uti inägor, duglig skogsmark och av övrig mark, vad som utav myrmark och eljes försumpad mark beräknas vara lämpligt för skogsbörd och för uppodling samt vad som efter denna marks avdikning återstår såsom rent impediment. För beräkandet av arealerna dikningsvärd myr och försumpad mark hava följts siffror, som erhållits ur en av kolonisationskommittén gjord utredning och som angiva såsom totalareal försumpad mark för övre Norrbottens distrikt cirka 42 % och för övriga Norrland och Dalarna cirka 20 % av totalarealen kronomark, varav enligt kommitténs beräkning hälften skulle vara dikningsvärd för skogsbörd. Arealen för uppodling dikningsvärd mark har erhållits ur kolonisationskommitténs inventering av odlingsmark å kronoparkerna.

Av tabell 1 framgår, att av landets hela kronomarksareal (oberäknat mark ovan odlingsgränsen) ligger nära hälften (48.6 %) inom Norrbottens län, nära fjärdedelen (24.3 %) inom Västerbottens län, alltså nära $\frac{3}{4}$ inom övre Norrland, nära femtedelen (19.3 %) inom nedre Norrland och Dalarna, alltså inom det av propositionen berörda området mer än $\frac{9}{10}$ (92.2 %), medan inom det övriga Sverige endast finnes 7.8 % av kronan tillhörig mark. Disponerandet av de, såsom strax skall visas, ingalunda i förhållande till hela arealen rikliga odlingsbara markerna å de norrländska krono-

*Krono-
parkernas
omfattning.*

Tabell 1. Arealer av kronoparker och kronoöverloppsmarker (med undantag av områden ovan odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens län) i de sex nordligaste länen vid slutet av år 1916.

Län eller landsdel	Inägor		Dikningsvärd myr och försumpad mark				Duglig skogs- mark		Impediment efter avdik- ning		Summa kro- nomark	
	kvkm.	i % av hela ytan	odlingsbar		lämplig för skogsbörd		kvkm.	i % av hela ytan	kvkm.	i % av hela ytan	kvkm.	i % av alla kro- nopar- ker
			kvkm.	i % av hela ytan	kvkm.	i % av hela ytan						
<i>Norrbottens län:</i>												
lappmark	27	0.2	769	6.0	2,221	17.4	7,821	61.1	1,957	15.3	12,795	28.1
kustland	25	0.8	562	6.0	1,165	12.5	6,729	72.0	868	9.3	9,349	20.5
Summa	52	0.23	1,331	6.0	3,386	15.3	14,550	65.7	2,825	12.8	22,144	48.6
<i>Västerbottens län:</i>												
lappmark	23	0.26	400	4.7	845	10.0	6,083	72.0	1,092	12.9	8,443	18.5
kustland	6	0.23	80	3.1	262	10.0	1,919	73.2	353	13.5	2,620	5.8
Summa	29	0.25	480	4.3	1,107	10.0	8,002	72.3	1,445	13.1	11,063	24.3
Övre Norrland	81	0.24	1,811	5.5	4,493	13.5	22,552	67.9	4,270	12.9	33,207	72.9
Jämtlands län	11	0.72	31	2.1	151	10.0	1,021	67.6	296	19.6	1,510	3.3
Västernorrlands »	4	0.24	20	1.2	164	10.0	1,320	80.6	130	7.9	1,638	3.6
Gävleborgs »	10	0.95	21	2.0	103	10.0	797	77.5	97	9.4	1,028	2.3
Kopparbergs »	42	0.92	35	0.8	461	10.0	2,812	61.0	1,266	27.2	4,616	10.1
Nedre Norrland	67	0.76	107	1.2	879	10.0	5,950	67.7	1,789	20.3	8,792	19.3
Hela Norrland	148	0.85	1,918	4.6	5,372	12.8	28,502	67.8	6,059	14.4	41,999	92.2
Övriga Sverige	274	7.7	—	—	—	—	2,543	71.4	743	20.9	3,560	7.8
Hela landet	422	0.93	—	—	—	—	31,045	68.1	6,802	14.9	45,559	100.0

parkerna, är sålunda av en mycket stor betydelse för kronan såsom skogsägare, i den mån införandet av ett rationellt skogsbruk är beroende av tillräcklig tillgång på inom kronoparkerna bofasta skogsarbetare med jordbruk vid sidan av skogsarbetet.

Först vilja vi emellertid genom omstående tabell 2 belysa omfattningen av den kronans skogsegendom, varom den föreliggande kungl. propositionen nr 90 rör sig, i förhållande till av enskilda ägare innehavd skog, varvid enligt jägmästare Schagers utredning om Sveriges enskilda skogar särskilts bolag, godsägare (med mera än 100 hektar åker) samt bönder (med mindre än 100 hektar åker). Den skogsmark, som ej upptagits i tabellen utgöres av övriga s. k. allmänna skogar samt av den ovan odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens län belägna skogsmarken.

Som synes, är kronoparksarealen i förhållande till enskildes skogsmark i Norrbottens län dubbelt så stor, men i Västerbottens län ungefär hälften,

Tabell 2. Skogsmarkens fördelning på kronoparker nedom odlingsgränsen samt å enskilda: bolag, godsägare (med mera än 100 hektar åker) och bönder (mindre än 100 hektar åker).

	Kronoparker %	Bolag %	Godsägare %	Bönder %	Summa enskilda %
Norrbottnens län	34.8	8.1	0.2	8.8	16.6
Västerbottnens län	26.1	22.9	0.25	28.4	51.55
Övre Norrland	31.3	14.0	0.22	16.3	30.52
Jämtlands län	3.2	31.2	1.8	24.7	57.7
Västernorrlands län	7.2	41.0	1.7	38.4	81.1
Gävleborgs län	6.1	35.5	0.6	41.1	77.2
Kopparbergs län	17.1	21.9	1.0	33.8	56.2
Nedre Norrland	7.7	31.6	1.4	31.9	64.9
Hela Norrland och Dalarna	19.2	32.1	0.8	24.4	48.3

i Dalarna icke fullt en tredjedel och i de övriga norrländska länen blott $\frac{1}{11}$ å $\frac{1}{18}$ av enskildes skogsareal. I förhållande till bolagsskogarna äro kronoparkerna i Norrbottens län drygt fyra gånger så stora, i Västerbottens län ungefär 14 % större och i Dalarna ungefär $\frac{4}{5}$ av bolagsskogen, medan i de övriga norrlandsläna kronoparkerna endast utgöra $\frac{1}{6}$ å $\frac{1}{10}$ av bolagens skogsmark. För hela Norrland och Dalarna i genomsnitt äro relationstalen ungefärligen för kronoparkerna 19, för bolagsjorden 23 och för bondejorden 24.

Vad beträffar »godsägaregruppens» skogsmark, är den av så ringa omfång, att någon jämförelse mellan densamma och kronoparkerna ej lämpar sig. Bondeskogen åter förekommer endast i jämförelsevis små skogslotter, som till väsentlig del äro avsedda att fylla ägarens husbehov av virke och bränsle och äro såsom sådana, enligt vad även i jägmästare Schagers utredning visas vara fallet, i stort sett icke föremål för något rationellt skogsbruk. Däremot synes en jämförelse mellan statens och bolagens skogsegendomar och skogsbruk inom de olika norrländska läna lämpligen kunna anställas, då båda till huvudsyfte hava virkesproduktion såsom affär och i allmänhet drivas i större skala.

Uti tabell 3 å nästa sida göres en jämförelse länsvis beträffande markfördelningen å ena sidan på de norrländska kronoparkerna nedom odlingsgränsen dels för närvarande (kolonisationskommitténs siffror från 1916), dels efter en fullständigt genomförd avdikning av dikningsvärd myr och försumpad mark samt efter den odlingsvärda markens uppodling, samt å andra sidan bolagsjorden i Norrland enligt jägmästare Schagers utredning (sid. 167 tabell 12). Till ytterligare jämförelse angivas den för år 1920 i statistiken uppgivna medelprocenten för varje län av impediment å all skogsmark inom varje län. Därvid hava inägor och odlingsmark, som tänkts uppodlad, samman-

*Kronoparker
och bolags-
skogar.*

Tabell 3. Kronoparkernas markfördelning före och efter avdikning och odling av dikningsvärd myr- och sumpmark, jämfört med markfördelningen å bolagsjord i Norrland.

	Markfördelning före (A) och efter (B) avdikning av kronoparkerna (enl. kolonisationskom.)						Markfördelning å bolagsjord i Norrland enl. socialiseringsnämndens utredning						Impediment i % i medeltal å all skogsareal (1920)	
	Inägor och odlingsmark i % av hela arealen		Duglig skogsmark o. impediment i % av utmarken (avrösningsjorden)				Inrösningsjord		Avrösningsjord					
			Duglig skog		Impediment				Duglig skogsmark		Impediment			Total areal
	A %	B %	A %	B %	A %	B %	kvkm.	i % av hela ytan	kvkm.	%	kvkm.	%		
Norrbottnens län	0.2	6.2	66	86	34	14	2,160	29.6	3,078	60	2,052	40	7,290	41.4
Västerbottnens »	0.8	6.8	72	86	28	14	1,003	9.4	6,861	71	2,802	29	10,666	31.5
Övre Norrland	0.2	6.2	68	86	32	14	3,163	17.6	9,939	67	4,854	33	17,956	37.4
Jämtlands län	0.7	2.8	68	80	32	20	1,328	8.4	10,910	75	3,636	25	15,874	30.2
Västernorrlands »	0.2	1.4	81	92	19	8	469	4.8	6,974	75	2,324	25	9,767	17.2
Gävleborgs »	1.0	3.0	78	90	22	10	910	13.8	4,759	80	1,190	20	6,859	19.7
Kopparbergs »	0.9	1.7	62	72	38	28	658	10.1	4,680	80	1,170	20	6,508	24.1
Nedre Norrland	0.8	2.0	68	79	32	21	3,365	8.6	27,923	77	8,320	23	39,008	24.6
Hela Norrland	0.4	5.0	68	85	32	15	6,528	11.5	37,262	74	13,174	26	56,964	30.7

förts och angivits som inrösningsjord i procent av hela arealen, medan duglig skogsmark och impediment angivits i procent av avrösningsjorden eller utmarken.

Av tabellen synes, att bolagsjordens skogsmark, om man gör undantag för Kopparbergs län, där kronoparkerna till större delen ligga närmare fjällen än vad förhållandet är med bolagens skogsmarker, i genomsnitt håller ungefär samma procent impediment som kronoparkerna för närvarande. Bliva de dikningsvärda delarna av dessa senare avdikade och dessa delar frånräknas impedimenten och tilläggas respektive inägor och duglig skogsmark, sjunker impedimentprocenten betydligt för kronoparkerna, förutsatt att bolagsskogen kvarstår oavdikad. Däremot kunna kronoparkerna, som för närvarande hava endast en ringa bräddel inägor, jämfört med bolagsjorden, (detta givetvis beroende därpå, att den senare från början till större delen utgjort bondejord) icke ens efter fullständig avdikning och uppodling av den odlingsbara myrmarken, komma upp till den procent inägojord, som redan finnes på bolagsjorden. Då den största delen av denna inägojord torde brukas av sådana, som vid sidan av jordbruket sysselsätta sig med skogsarbeten å bolagsskogarna, synes man kunna draga den slutsatsen, att en bosättning å kronoparkerna i samma utsträckning som den redan å bolagsjorden befintliga och med samma medelareal inägojord per brukningsdel

Tabell 4. Skogsvårdskostnader per hektar produktiv skogsmark dels å kronoparkerna, dels å bolagsskogar inom olika landsdelar enligt kolonisationskommittén, statsrevisorerna 1923—1924 och för bolagsskogarna jägmästare Nils Schager (Sveriges enskilda skogar »).

Distrikt	Å kronoparkerna nedlagd kostnad för skogsodling, plantskolor, hägnad, skogsskydd, plantskogsvård, dikning och annan vattenavledning, öre per har skogsmark						Å bolagsskogar nedlagd kostnad för skogskultur, bränning, byggesrensning, röjning, dikning och bäckrensning m. m. öre per har skogsmark			
	Medeltal för åren			år 1921	år 1922	år 1923	Grupp av bolagsskogar	Medeltal för 1911—1920		
	1909—1915	1916—1920	1909—1923					Skogskultur m. m.	Dikning m. m.	Summa
Övre Norrbottens	2.8	5.6	4.9	9	9	8	} Norrbottensgruppen	3.3	3.3	6.6
Nedre Norrbottens	5.6	9.0	10.0	20	22	23				
Skellefteå	5.7	11.4	12.5	28	33	30	} Västerbottensgruppen	12.3	50.0	62.3
Umeå	19.3	17.4	23.4	48	34	46				
Härnösands	15.3	31.8	29.6	83	42	53	} Mellersta Norrlandsggruppen	7.7	10.5	18.2
Mellersta Norrlands	37.2	88.4	73.5	178	89	133				
Gävle-Dala	13.8	26.2	23.6	43	34	26	Gävle-Dalagruppen	10.2	8.2	18.4
Norrland-Dalarna medeltal	10.5	18.4	18.0	35.5	28.1	32.8	Norrland-Dalarna medeltal ¹	(8.8) 9.0	(16.2) 13.7	(25.0) 22.7
Stockholm-Gävle ..	—	113	—	171	106	100	} Bergslagsgruppen	24.8	9.9	34.7
Bergslags	—	69.4	—	104	79	68				
Östra	—	57.8	—	125	92	98	} Södra Sverige-grupp	69	6.7	75.7
Västra	—	106.2	—	180	109	199				
Smålands	—	55.8	—	139	103	113				
Södra	—	179.6	—	296	206	185				
Mellersta-Södra Sverige	—	73.7	—	160.5	105.6	98.8	Mellersta-Södra Sverige ¹	(38.5) 26.5	(8.9) 9.6	(47.4) 36.1
Alla kronoparker	—	23.6	—	50	36	39	Alla bolagsgrupper ¹	(16.0) 12.5	(14.5) 13.0	(30.5) 25.5

¹ Medeltal inom parentes räknade på hela bolagsarealen, övriga medeltal enbart på provskogarna.

² Gäller enbart år 1920.

icke är möjlig, för så vitt den genom kolonisationskommittén verkställda inventeringen av odlingsjord å kronoparkerna ej givit mycket lägre siffror, än som motsvarar verkligheten. Som bekant har emellertid ådagalagts, att av den såsom odlingsbar upptagna jorden en rätt stor del, mellan 20 och 30 %, vid försökskolonisationen befunnits mindre lämplig. Därtill kommer, att enligt den uppfattning, som gjorts gällande i den av nationalföreningen mot emigrationen tillsatta kommitténs för kolonisation å bolagsjord i Norrland år 1918 avgivna yttrande, bosättningen å bolagsjorden vore långt ifrån tillräcklig ur synpunkten av en rationell skogsvård, vartill torde erfordras åtminstone 6,600 nya lägenheter å bolagens skogsmarker. Vi återkomma

längre fram till frågan om förhållandet mellan den för rationell skogsvård å kronoparkerna behövligen bosättnings storlek och dennas förhållande till kända odlingsmarkers omfattning.

I tabell 4 uppställas en jämförelse mellan skogsvårdskostnader av olika slag, som avse återställande av det avverkade skogskapitalet, nedlagda å ena sidan inom olika överjägmästaretdistrikt å kronoparkerna i riket, å andra sidan inom angivna »bolagsgrupper» för olika landsdelar. För kronoparkernas vidkommande äro siffrorna hämtade från kolonisationskommitténs betänkande för åren 1909—1915 samt i övrigt från statsrevisorernas berättelse för budgetåret 1923—1924, del 1 sid. 114; för bolagsskogarna från jägmästare Schagers »Sveriges enskilda skogar». I denna angivna »bolagsgrupper» äro närmast att jämföra med motstående genom klammer sammanförda överjägmästaretdistrikt. Gävle-Dala distrikt för åren 1920—1923 motsvarar det nya distriktet Dalarna jämte de delar av det nya distriktet Stockholm-Gävle, som tillhöra Gävleborgs eller Kopparbergs län. Bolagsskogarnas kostnads-siffror avse medeltal för åren 1911—1920, kronoparkernas i Norrland och Dalarna medeltal för åren 1909—1915, 1916—1920 och 1909—1923 samt årssiffror för åren 1921, 1922 och 1923.

Av tabellen synes genast, att något generellt omdöme icke kan fällas om att bolagsskogarnas skötsel står högt över kronoparkernas. Tvärtom synes, om man utgår från att själva det nyttiga skogsvårdsarbetet står i direkt proportion till de angivna kostnaderna, detsamma stå betydligt högre såväl å mellersta och södra Sveriges som å mellersta Norrlands kronoparker än det synes göra å motsvarande landsdelars bolagsskogar. Inom Norrbottens län samt Gävleborgs och Kopparbergs län synas kronoparker och bolagsskogar vara tämligen jämnspelta. Räknar man med samma medeltal för åren 1911—1915, som i tabellen angivas för 1909—1915, så bliva medeltalen för åren 1911—1920 för kronoparkerna inom Norrbottens län 5.9 mot för bolagsskogarna 6.6 samt inom de båda andra länen 19.8 mot bolagsskogarnas 18.4, allt ören skogsvårdskostnader per hektar produktiv skogsmark. De ogynnsamma omdömena om kronoparkernas dåliga skogsvård i förhållande till bolagsskogarnas måste hava sin grund däri, att man räknat in i de förras areal även kronoskogarna ovan odlingsgränsen, samt i det förhållandet, att en mycket större del av kronoparkerna äro belägna i övre Norrland, särskilt i Norrbottens län, än vad fallet är med bolagsskogarna, varigenom en jämförelse, som endast göres mellan alla kronoparker i en summa och å andra sidan alla bolagsskogar, måste visa lägre genomsnittskostnader för skogsvården för de förra, såvitt denna skall å båda sidor skötas efter ekonomiska principer.

Västerbottens-
bolagens
skogsvård.

I denna jämförelse intaga emellertid bolagsskogarna inom Västerbottens län en lysande särställning. Mot en genomsnittlig skogsvårdskostnad för länets kronoparker av ungefär 18.8 öre per hektar för tiden 1911—1920, svarar en kostnad av 62.3 öre per hektar för bolagsskogarna, vilken endast

obetydligt överträffas av bolagsgruppen inom södra Sverige (75.7 öre) men är nära dubbelt så stor som beträffande Bergslagsgruppen (34.7 öre) 3 1/2 gånger mellersta Norrlands och Gävle-Dala gruppernas och tio gånger Norrbottensgruppens (6.6 öre), skogsvårdskostnader. Jämfört med skogsvårdskostnaderna å mellersta och södra Sveriges kronoparker, visar sig bolagsgruppen inom Västerbottens län hava påkostat i medeltal under åren 1911—1920 ungefär 90 % per hektar utav vad å de förra påkostats i medeltal åren 1916—1920. Hade siffror för dessa förelegat även för åren 1911—1915, skulle troligen jämförelsen hava visat högre siffror för Västerbottensbolagens skogsvård än för södra Sveriges kronoparker. Detta förhållande vilja vi på det enträgnaste rekommendera i deras åtanke, som alltid, då man påtalar de obetydliga skogsvårdskostnader, som ägnas Norrlands kronoparker i förhållande till vad som påkostas dem i Sveriges sydligare delar framhålla det ekonomiskt orimliga uti att ändra detta förhållande till Norrlands förmån. Vad de Kempeska bolagen, som, enligt vad allmänt är bekant, intaga en rangplats i fråga om rationell och på samma gång ekonomisk skogsskötsel, anse sig kunna påkosta sina skogar inom Västerbottens län och nordligaste Ångermanland, det bör kunna påfordras, att staten tar till föredöme å sina lika väl eller bättre belägna skogar i Norrland och i proportion därefter även å dem, som ligga sämre till.

Då det bör vara av intresse för frågan om en rationell skogsvård å de norrländska kronoparkerna i det intima samband den har med kolonisationen av desamma, vilja vi här citera ett anförande av forstmästare von Post angående bosättningen å skogar, som tillhöra ett av de Kempeska verken, Mo & Domsjö aktiebolag. Anförandet hölls å svenska skogsvårdsföreningens årsmöte den 21 mars 1916 och refereras i dess tidskrift häft. 4, 1916; det utgör ett inlägg i den då hållna diskussionen om behovet av fasta skogsarbetare på de norrländska kronoparkerna.

Forstmästare von Post anförde: »— — — Vi ha bland arbetarna funnit duktiga karlar, och dessa ha fått arrendera visst jordområde cirka 2.5 hektar med upplåtelse på 50 år. Marken har varit blandad, men alltid bestått av för åkerbruk lämplig jord, i regel med en 1.5 hektar myr. Fritt virke har stått till arbetarnas förfogande. I flera fall hava de haft tillfälle att få använda sig av motorsåg för att kunna tillgodogöra sig virket på bästa sätt. De ha dessutom erhållit kontant 500 kronor var. Det visade sig ganska snart, att denna form av kolonisation var god. På 11 år ha vi fått 48 stycken arbetare. De ha i regel själva byggt upp det egna hemmet. I vissa fall ha de ju fått hjälp. Omkostnaderna ha icke i något fall sammanlagda gått över 4,000 kronor för ordentlig ladugårdsbyggnad och ordentligt boningshus. Boningshuset har då innehållit 2 boningsrum på nedre botten samt bryggstuga och på vinden ett större rum, avsett för föräldrarna, när de blivit gamla och oförmögna.

Sedan skall jag nämna något om hur vi tänkt ordna kolonisationen. Om vi nu först se på sammansättningen av arbetarlagen där uppe i norrländska skogarna, få vi i ett sådant räkna tre till fyra huggare och en

körare. Vidare ha vi sökt ordna det så, att lagen kunna hjälpa varandra inbördes på bostadsorten med jordbruksarbetet. På det sättet bli redskapen mycket billigare, då ej så många behövas. Vidare göra de arbetsbyte med dem, som hava större jordbruk, t. ex. en småbonde eller en arrendator, när det erfordras. På vintern arbeta de gemensamt. Jag har funnit att här förekommer ett mycket gott samarbete, och det framgår klart, att dessa fasta arbetare klara sig bättre än de lösa. De ha större erfarenhet, de veta hur skogen ligger till, äro mera inne i en massa praktiska saker, framför allt aptering.

Skolväsendet är ju ett kapitel för sig. Man kan ordna det så, att arbetarna slippa skicka ned barnen till närmaste by och lämna bidrag för deras inackordering under skoltiden, genom att sammanföra dem i redan befintliga större eller mindre byalag, vilka härigenom berättigas att få skolundervisningen förlagd till sin by, beroende på antalet barn.

En sak av stor betydelse är, att det byggts vägar. Jag vill påstå, att åstadkommandet av vägar är det förnämsta villkoret för att få kolonier till stånd. Vi hava byggt 10 $\frac{1}{2}$ mil vägar till en medelkostnad av 75 öre per meter; de äro 3.6 meter breda. På det sättet hava vi fått vägar, som äro fullt tillräckliga för behovet. Jag tror att vi hava en typ av de vägar, som kan med fördel användas. Jag kan nu också nämna, att av de förenämnda vägarna en del gå efter dalgångarna, men icke alla. Större delen äro tvärvägar och svårare att bygga än det förra slaget. Detta bör särskilt beaktas.

På detta sätt ha vi fått en arbetarstam, som gjort stora insatser. Dessa arbetare äro sådana, att man i regel icke behöver många förmän. En sådan fast arbetare driver arbetet intensivt. De kunna genom sin stora vana vid vissa skogsarbeten, utföra ett större och kvalitativt bättre arbete än vanliga lösarbetare, och sålunda tjäna mera på samma ackordspris. Så hava vi löst arbetarfrågan i en del av våra Ångermanlandsskogar, och jag tror icke, att ett försök på andra håll skulle skada.»

Är skogs-
kapitalets vid-
makthållande
en konjunk-
turfråga?

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet har jordbruksministern (sid. 2 i proposition nr 90) förklarar, att den av kolonisationskommittén i sammanhang med förslaget till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna verkställda utredningen rörande utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å samma kronoparker icke nu föreligger till avgörande. Detta särskiljande av vad som efter vår bestämda övertygelse har ett fast organiskt, naturligt sammanhang och ekonomiskt beroende av vartannat, torde vara motiverat av den uppfattning angående det intensiva skogsbruket, som departementschefen gjort gällande å sidan 44 i propositionen.

Efter att hava påpekat, att kolonisationen på kronoparkerna i Norrland och Dalarna tillsvidare endast torde böra givas den omfattning, som kan motiveras av förefintlighet av förtjänstmöjligheter utanför kolonaten i den omfattning, som i allmänhet i dessa trakter kräves för upprätthållande av jordbruk utan egen saluskog, fortsätter departementschefen:

»I detta sammanhang torde böra annäskas, att det icke lärers gå att,

som kolonisationskommittén förutsätter, grunda kolonisationen på det behov av arbetskrafter, som skulle uppkomma för den händelse övergång från extensivt till intensivt skogsbruk skedde på ifrågavarande kronoparker. *Huruvida en sådan övergång är önskvärd får bedömas under hänsyn till utsikten, att det på kulturåtgärder nedlagda kapitalet kan komma att skäligen förräntas. Frågan om intensiv eller extensiv skogsdrift är därför beroende av de ekonomiska konjunkturerna.»*

Den första av ovan citerade, understrukna satser, överensstämmer tydligen på det allra närmaste med den uppfattning, som gjorts gällande, bland annat av professor Gustav Cassel i ett föredrag å den så kallade skogsveckan för ungefär ett år sedan. Den föranledde de *norrländska landstingens »norrländskommitté»* till ett utförligare bemötande i en till Kungl. Maj:ts ingiven skrivelse, som bilaga B fogad vid denna motion, och bedja vi att få hänvisa till i densamma hävdade uppfattning angående den ovillkorliga skyldigheten för staten, såväl som för enskilda skogsägare, att av de medel, som erhållas vid avverkningen av utav föregående generationer sammansparat skogskapital, bekosta sådana återväxtåtgärder, som äro tillräckliga att till kommande släktens disposition ställa ett minst lika stort skogskapital, som vi haft förmånen att få avverka. Vi vilja i detta avseende även återöppna vad *1920 års statsrevisorer* anfört:

»Det torde vara uppenbart, att en mera betydande del utav värdet av de nu anhopade gamla naturförråden av virke i dessa skogar i framtiden måste återbördas till skogarna i form av kostnader för skogsförnygrings- och andra grundförbättrande åtgärder. Och då torde det även vara av största betydelse att detta sker, *innan ännu det gamla skogskapitalet* genom dimensionsblädningar, som nu mångenstädes är den enda avverkningsform avsättningsförhållandena medgiva, i alltför hög grad *förskingrats*, eller innan inkomsterna från dessa skogar börjat sina.»

Statsutskottet anförde i anledning härav uti sitt utlåtande nr 148 vid *1921 års riksdag* (sid. 17):

»Vad revisorerna i förevarande avseende uttalat, har utskottet med hänsyn till betydelsen och värdet av de tillgångar, statens skogsproduktiva mark representerar, funnit vara värt allt beaktande. I likhet med revisorerna vill utskottet påpeka vikten av att speciella skogsförnygringsåtgärder snarast företagas, och vill utskottet tillika framhålla, att dessa åtgärder böra i möjligaste mån avpassas efter de erfarenheter och rön, de vetenskapliga undersökningarna på området kunna hava lämnat. En av orsakerna till den under krisåren minskade omfattningen av arbetet med skogsförnyringen har varit att söka i brist på arbetare; då numera på grund av tidsförhållandena tillgången på arbetskraft blivit större, torde man kunna förvänta, att skogsförnygringsarbetet kan upptagas och bedrivas i förökad omfattning.»

Att uppfattningen sedan dess hos statsutskottet och som väl är att hoppas,

även hos riksdagen, icke förändrats, ger *statsutskottets utlåtande nr 49 till 1925 års riksdag* vid handen; i det utskottet för egen del anför:

»Detta statsutskottets uttalande år 1921 utvisar att, om förevarande spörsmål redan då var värt särskilt beaktande, detta i ännu högre grad måste anses vara fallet för närvarande, i synnerhet som de för skogsodling och dikning under de senaste åren anvisade beloppen avsevärt nedgått.»

»Emellertid påkallades i samband med nämnda uttalande icke vidtagande av särskild åtgärd från riksdagens sida. Med hänsyn till den stora betydelse utskottet, såsom ovan nämnts, måste tillmäta denna fråga och då utskottet delar den av revisorerna uttalade uppfattningen om behovet av ytterligare åtgärder för skogsvårdens befrämjande å statens skogsparker, anser utskottet nu, att hos Kungl. Maj:t bör göras framställning om närmare utredning i ärendet.»

Och så kommer utskottet med följande hemställan: »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan, i vad mån åtgärder genom ökad skogsodling och skogsförnyring behöva vidtagas för att förebygga en minskning av statens skogskapital.»

Man får väl hoppas att riksdagen, sedan den väl inom den närmaste tiden gjort till sitt detta statsutskottets uttalande, icke skall, när omsider den kungl. propositionen om kolonisation å de norrländska kronoparkerna föreligger till avgörande, gilla de ovan citerade uttalandena av departementschefen, där han gör bibehållandet av skogskapitalet till en penningränte fråga, underkastat de ekonomiska konjunkturerna för dagen.

Det kan i detta sammanhang ha sitt intresse att göra en liten jämförelse mellan de tidrymder, med vilka man har att räkna å ena sidan beträffande växlingarna i de ekonomiska konjunkturerna och å andra sidan, då det är fråga om den tid, efter vilken man kan påräkna att få skörda frukterna av för skogsåterväxten vidtagna åtgärder. I förra fallet kunde man under de mera normala förhållanden, som föregingo det stora världskriget, räkna med en periodicitet av omkring fyra år, eller samma tid som förflyter mellan två presidentval i Amerika. Det är möjligt, att denna siffra icke längre kommer att gälla, men så synnerligt många flera år kan det icke bli tal om. Omloppstiden för skogarna beräknas däremot utgöra för Norr- och Västerbottens län:

lappmarken 130—160 år, kustlandet 120 år;

för Västernorrlands och Jämtlands län:

fjälltrakterna 130—160 år, skogsbygden 120 år;

för Gävleborgs och Kopparbergs län:

fjälltrakterna 140 år, de inre delarna av länen 120 år;

kustlandet och södra Dalarna 90—100 år.

Bergslagen 90—100 år; och

Södra Sverige 70—100 år.

Att med sådana siffror för ögonen vidhålla uppfattningen att frågan om

återvinnande av avverkat skogskapital genom att nedlägga kostnader för skogens återväxt, är beroende av dagens ekonomiska konjunkturer, är tydligen omöjligt.

I den av statsrevisorerna överlämnade berättelsen om den år 1924 av dem verkställda granskning av statsverkets styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 hava revisorerna ingående sysselsatt sig med frågan, huruvida domänverkets utgifter för skogsvård kunna anses stå i rätt förhållande till den överavverkning i förhållande till nuvarande årliga tillväxt, som alltjämt pågår å de norrländska kronoparkerna och som beräknas utgöra icke mindre än 40 % av det årliga virkesuttaget. Då därvid anförda siffror äro synnerligen belysande, ha vi ansett oss böra här i ett sammanhang återgiva framställningen. Revisorerna anföra:

1924 års
statsrevisorer
och skogs-
vården.

Kolonisationskommitten har påvisat, att under perioden 1909—1916 skogshushållningen å de norrländska kronoparkerna bedrivits huvudsakligen som exploateringsbruk även i så måtto, att endast en obetydlig del av inkomsterna återförts till skogarna i form av skogsvårdsåtgärder och underhåll av de befintliga tillgångarna. Sälunda hade under angivna period skogsförsäljningsmedlen med avdrag för utsynings-, avverknings- och förädlingskostnader uppgått till i medeltal 11.3 miljoner kronor per år, medan utgifterna för skogsodling och för yngning, vägar, dikning och byggnader endast utgjort 377,000 kronor per år, motsvarande 14 öre per hektar produktiv skogsmark och 3.3 % av det avverkade virkets rotvärde. De egentliga skogsvårdskostnaderna, nämligen utgifterna för skogsodling, hyggesrensning och dikning, uppgingo enligt kommitténs beräkning till endast 9 öre per hektar, eller 2.1 % av det avverkade virkets rotvärde. Kommittén finner denna proportion mellan avverkning och kostnad för nyproduktion och underhåll synnerligen abnorm och uttalar nödvändigheten av att ändring i berörda förhållanden komma till stånd.

För att utröna i vilken omfattning skogsvården bedrivits, sedan kolonisationskommittén avgav sitt ovan nämnda utlåtande hava revisorerna närmare undersökt kostnaderna för skogsvårdsändamål efter år 1916.

I tabläerna 2 och 3 hava revisorerna lämnat en uppställning, som visar förhållandet mellan utgifterna för skogsvård och totala inkomster och utgifter från domämfondens och de ecklesiastiska skogarna efter nämnda år.

Av tablå 2 framgår, att under det utgifterna för skogsvård å domämfondens skogar i medeltal för åren 1916—1920 utgjorde 2 % av samtliga inkomster och 5.4 % av samtliga utgifter, stego motsvarande siffror år 1922 till respektive 5 % och 7.6 % samt utgjorde år 1923 5.1 och 8.8 %.

För de ecklesiastiska skogarna (tablå 3) utgjorde motsvarande siffror för perioden 1916—1920 2.3 % och 8.4 %, för år 1922 2.6 % och 7.6 % samt för år 1923 5.2 % och 12.8 %.

De totala kostnadsbeloppen för skogsvården utgjorde för domämfondens skogar

medeltal för åren 1916—1920.....	937,510	kronor
år 1922.....	1,372,067	»
» 1923.....	1,487,102	» sammt

för de ecklesiastika skogarna

medeltal för åren 1916—1920.....	189,510	kronor
år 1922.....	161,175	»
» 1923.....	291,844	»

En sammanställning över utgifterna för skogsodling och dikning i förhållande till samtliga utgifter för statens skogar och domänstyrelsen under åren 1917—1923 giver följande resultat:

	Samtliga utgifter	Skogsodling och dikning	Skogsvård i % av utgift
år 1917.....	16,372,515	336,962	2.1
» 1918.....	21,098,511	760,767	3.6
» 1919.....	24,792,856	1,138,848	4.6
» 1920.....	29,041,764	1,634,975	5.6
» 1921.....	30,807,719	1,749,864	5.7
» 1922.....	20,700,651	1,246,053	6.1
» 1923.....	20,882,316	1,414,097	6.8

Av ovanstående tablåer och uppgifter framgår, att under de senare åren utgifterna för skogsvård i procentuellt förhållande till samtliga utgifter år efter år stigit. Vad skogsodlings- och dikningskostnaderna beträffar utgjorde dessa år 1917 336,962 kronor och stego årligen till år 1921, då de nådde en siffra på 1,749,864 kronor för att därefter nedgå till 1,246,053 kronor år 1922 och 1,414,097 kronor år 1923.

På initiativ av domänstyrelsen upprättades med anledning av riksdagens skrivelse den 29 april 1916 en »förnyelsefond för återväxtkostnader», genom att av skogsmedlens bruttobelopp åren 1917—1919 avsattes 5 % och åren 1920—1923 6 %. Av nedanstående tablå framgår avsättningen till denna fondmedlens användning och fondens storlek under vart och ett av åren 1917—1923.

Förnyelsefonden för återväxtkostnader.

Å r	Bruttoavsätt- ning kronor	Använt för skogsodling och dikning kronor	Överskott som tillförts fonden. (Underskott) kronor
1917.....	1,578,309: 20	336,961: 95	1,241,347: 25
1918.....	3,074,158: 32	760,767: 62	2,313,390: 70
1919.....	2,442,785: 98	1,138,848: 31	1,303,937: 67
1920.....	3,233,515: 76	1,634,975: 71	1,598,540: 05
1921.....	1,324,166: 16	1,749,863: 81	425,697: 65
1922.....	1,634,772: 91	1,246,052: 61	388,690: 30
1923.....	1,721,309: 42	1,414,096: 64	307,212: 78
Summa	15,008,987: 75	8,281,566: 65	6,727,421: 10

Under det den totala avsättningen åren 1917—1923 utgjort 15,008,988 kronor, har för skogsvårdsändamål använts 8,281,567 kronor, varför fonden vid 1923 års utgång hade en storlek på 6,727,421 kronor.

Emellertid har domänstyrelsen i underdånig skrivelse den 2 oktober 1922 ifrågasatt minskning i den årliga avsättningen till förnyelsefonden. I nämnda skrivelse hemställde styrelsen om framställning till 1923 års riksdag om sådan ändring av grunderna för avsättning till fonden, att avsättningen skulle, fortfarande efter 6 %, ske å *rotvärdet* av det från statens skogar avverkade virket, dock under iakttagande av, att avsättningen icke komme att överskrida årets netto. I anslutning härtill beräknade domänstyrelsen, att avsättningen till förnyelsefonden för år 1923 skulle komma att nedgå till 1,080,000 kronor. Kungl. Maj:t fann dock ej skäl förelägga 1923 års riksdag förslag till ändrade grunder för avsättningen och i 1923 års generalförslag upptogs avsättningen till 1,680,000 kronor beräknad å skogsmedlens bruttobelopp. Från och med år 1924 komma dock jämlikt kungl. brev den den 14 december 1923 av domänstyrelsen föreslagna grunder för avsättningen till fonden att tillämpas.

Sälunda har domänstyrelsen i generalförslaget för år 1924 upptagit såsom avsättning till förnyelsefonden 1,200,000 kronor, utgörande 6 procent å *rotvärdet* av det virke, som beräknas att under år 1924 komma att avverkas å statens skogar. Enligt av vad nämnda generalförslag framgår, täcker emellertid den beräknade avsättningen till fonden under nämnda år ej de beräknade utgifterna för skogsodling och dikning. Dessa utgifter beräknas nämligen till 1,835,000 kronor, varför skillnaden 635,000 kronor måste bokföras som en utgift för fonden, vilken nedgår med samma belopp.

Avsättningen till fonden kommer alltså hädanefter att utgå efter grunder, enligt vilka avsättningarna bliva mindre än om hittills tillämpade beräkningsgrunder jämväl i fortsättningen fått äga giltighet.

Revisorerna vilja här något närmare ingå på spørsmålet, huruvida de under senare åren till skogsvård använda eller avsatta medlen kunna anses tillräckliga och motsvara vad som för ändamålet skäligen bör utgå och om det med framsynt skogspolitik är förenligt att, på sätt från och med år 1924 synes vara avsett, minska möjligheterna till fondbildning för skogsvårdsändamål.

Revisorernas
uttalande.

Som en allmän regel torde kunna uppställas, att ju bördigare mark och ju bättre belägenhet med hänsyn till avsättningen för virket, desto bättre lönar det sig att nedlägga kostnader på skogsvårdsändamål, varemot ju sämre marker och avsättningsförhållandena äro, dylika kostnader bliva desto mindre lönande. Då det emellertid gäller att *efter avverkning* vidtaga åtgärder för anskaffande eller underlättande av förnygring, måste vid ett rationellt skogsbruk den principen fastslås, att förnygringsåtgärderna äro en naturlig följd av avverkningen, varför erforderliga förnygr-

ringskostnader måste anses intimt sammanhänga med avverkningen, d. v. s. betraktas som en omkostnad för denna. I den mån avverkningen sker utöver tillväxten och alltså är att betrakta som ett kapitaluttag, måste vidare från nationalekonomisk synpunkt den grundsatsen fasthållas att detta kapitaluttag bör disponeras för produktivt ändamål. Det naturliga är då med hänsyn till skogarnas stora betydelse för vårt land, att detta kapital i första hand användes till skogsvårdsändamål, varvid ej endast avverkningstrakterna böra bli föremål för skogsvårdsåtgärder, utan jämväl andra trakter, som därav kunna vara i behov.

Enligt de principer, som ovan angivits, skulle således kostnaderna för skogsvården intimt sammanhänga med avverkningarnas storlek. Av berörda principer måste framgå, att ju större kapitaluttagen ur skogarna äro, dess större andel av inkomsterna härav bör avstås till skogsvårdsändamål. Om medlen ej för detta ändamål omedelbart erfordras, böra de avsättas för framtida behov.

Det är mot bakgrunden av dessa synpunkter revisorernas granskning av utgifterna för skogsvårdsändamål och avsättningen till förnyelsefonden under senare åren bör ses.

I tablå 5 hava upptagits kalkyler över dels tillväxten på statsskogarna, hämtade från kolonisationskommitténs betänkande, dels avverkningarnas storlek per hektar under åren 1911—1923 enligt uppgifter från domänstyrelsen.

Av tablåerna 2 och 3 framgå utgifterna för skogsvård i procentuellt förhållande till inkomster och utgifter m. m. för olika slag av allmänna skogar samt å tablå 6 uppgifter om skogsvårdskostnader av skilda slag för åren 1916—1923.

Tablå 7 anger skogsvårdskostnaderna per hektar å de olika distrikten,

Av tablå 5 framgår, att med undantag för övre Norrbottens distrikt den genom avverkningarna uttagna virkesmassan å kronoskogarna i Norrland och Dalarna årligen med undantag för år 1921 väsentligt överstigit den virkesproduktion, som enligt kolonisationskommitténs beräkningar anses äga rum å skogarna i fråga. Om nu detta är med verkliga förhållandet överensstämmande skulle under många år ett stort kapitaluttag utöver tillväxten ha skett från dessa skogar. Vad mellersta och södra Sverige beträffar hava några uppgifter på tillväxten per hektar för de olika distrikten ej kunnat erhållas. Kolonisationskommittén anger emellertid tillväxten per hektar i nämnda delar av landet till i medeltal 3.25 kubikmeter och då statsskogarna därstädes dels äro mer normala med avseende å åldersklassernas sammanställning, dels sedan länge skötts uthålligt efter upprättade hushållsplaner har man anledning förmoda, att någon överavverkning ej förekommer å statsskogarna i ifrågavarande landsdelar. Då hänsyn toges till detta förhållande torde de kostnader, som därstädes för närvarande nedläggas för skogsvårdsändamål, få anses rimliga.

Tablå 7 anger dessa kostnader för åren 1922—1923 sålunda:

Stockholm-Gävle ⁷ distrikt	lägst	1.—	kronor	och	högst	1.71	kronor	pr	har.
Bergslags	»	»	0.68	»	»	»	1.04	»	»
Östra	»	»	0.80	»	»	»	1.25	»	»
Västra	»	»	1.09	»	»	»	1.80	»	»
Smålands	»	»	0.94	»	»	»	1.39	»	»
Södra	»	»	1.85	»	»	»	2.96	»	»

Med hänsyn till avverkningarnas storlek å statsskogarna i Norrland och Dalarna skulle man haft anledning förvänta att å dessa för skogsvård nedlagda kostnader per hektar skogsmark skulle till beloppens storlek ej alltför mycket skilja sig från motsvarande kostnader i södra delarna av landet. Så är emellertid långt ifrån förhållandet. Av tablå 7 framgår att under åren 1920—1923 använts till skogsvård följande belopp:

Övre Norrbottens distrikt	lägst	0.08	kronor	och	högst	0.14	kronor	pr	har.
Nedre	»	»	0.20	»	»	»	0.23	»	»
Skellefteå	»	»	0.25	»	»	»	0.33	»	»
Umeå	»	»	0.34	»	»	»	0.48	»	»
Härnösands	»	»	0.42	»	»	»	0.66	»	»
Mell. Norrlands	»	»	0.89	»	»	»	1.79	»	»
Dalarnas	»	»	0.26	»	»	»	0.43	»	»

Om ovan angivna skogsvårdskostnader per hektar å statsskogarna i mellersta och södra Sverige få anses normala, måste siffrorna för Norrland och Dalarna — med undantag för mellersta Norrlands distrikt — anses alltför låga, även om hänsyn tages till skogarnas sämre belägenhet med avseende på klimat och avsättningsförhållanden m. m.

Av tablå 2 och 3 framgår, att skogsvårdsåtgärderna för år 1923 i procentuellt förhållande till samtliga inkomster och utgifter visserligen ställa sig till Norrlands förmån, om man undantager övre Norrbottens distrikt, som visar exceptionellt låga siffror. En närmare granskning av siffrorna i dessa tablåer giver dock vid handen, att skogsvården å de norrländska kronoskogarna icke är sådan den med hänsyn till ovan angivna principer borde var. En jämförelse med i tablåerna upptagna kostnader för administration framhäver detta förhållande. I betraktande av virkesuttagens storlek kan det icke anses normalt, att under det 13—22 % av bruttoinkomsterna åtgå till administration, endast några få procent förbrukas till skogsvård.

Vad beträffar de olika slagen av skogsvårdsåtgärder vilja revisorerna uttala önskvärdenheten av att framför allt dikningar av försumpade skogsmarker må utföras i större omfattning än hittills. Med hänsyn till de ofantliga arealer vattensjuka skogsmarker, som förefinnas, måste de belopp, som sedan år 1916 utbetalats för dikningar anses allt för låga. Tablå 4 lämnar uppgifter om beloppen i fråga. Beståndsvårdande huggningar synas vidare hava förekommit i allt för ringa omfattning. Särskilt synes detta vara fallet i norra Sverige.

Som en sammanfattning av vad ovan anförts vilja revisorerna framhålla, att ett intensivare arbete bör nedläggas på skogsvården i de trakter där detta nu måste anses eftersatt.

Vidare anse revisorerna fondbildning för skogsvårdsändamål i och för framtida behov synnerligen önskvärd. Med hänsyn till det förhållandet att virkesuttagen å de norrländska statsskogarna nu kunna betraktas som exploatering av samlade naturkapital och att inkomsterna, sedan detta kapital är uttaget, med sannolikhet komma att förminska under det behovet av medel till skogsvårdsändamål vid rationell skötsel av skogarna kommer att bli avsevärt stort, kan det icke anses klokt och med framsynt skogspolitik förenligt att nu minska möjligheterna till fondbildning för framtida skogsvårdsändamål. I detta hänseende vilja revisorerna hänvisa till kolonisationskommitténs riktlinjer för den norrländska skogsvården, i vilka kommittén uttalar önskvärdheten av att av det från de norrländska kronoparkerna försålda virkets rotvärde årligen tills vidare avsättes 15 % att användas dels till löpande utgifter för skogsvårdsändamål, dels ock till bildande av en fond, avsedd att för samma ändamål utnyttjas under den tid, då inkomsterna till följd av minskad tillgång på avverkningsbar skog beräknas nedgå och då tillräcklig avsättning till skogsvårdsändamål svårigen kan utföras. Enär av tablå 5 framgår att, med undantag för mellersta Norrlands distrikt, avverkningskvantiteten per hektar från statsskogarna i Norrland och Dalarna icke väsentligt nedgått å de olika distrikten sedan åren 1911—1915, torde samma motiv som kolonisationskommittén åberopade vid sin framställning om 15 % avsättning till förnyelsefonden för återväxtkostnader fortfarande föreligga. Utan att ingå på frågan, huruvida den angivna procenten kan anses riktigt avvägd, vilja revisorerna dock framhålla nödvändigheten av att avsättningen till förnyelsefonden för återväxtkostnader hädanefter må verkställas efter grunder, som stå i bättre överensstämmelse med den för avsättningarnas storlek normerande princip, som revisorerna ovan angivit.

*Skogskapita-
lets försking-
ring.*

I nedanstående tabell 6 anges på grundval av kolonisationskommitténs siffermaterial för åren 1909—1916 i årliga medeltal för de norrländska kronoparkerna nedom odlingsgränsen (överloppsmarker och stockfångstskogar undantagna) för varje överjägmästaredistrikt hela avverkningens och den del av densamma, som överstiger beräknade årstillväxten, (överavverkningens) virkesvärde på rot med avdrag för avverknings- och förädlingskostnader samt utgifter såväl för direkta skogsförnyelseåtgärder, som för vägar och byggnader, (vilka även kunna hänföras till kapitalökning), allt per hektar duglig skogsmark. Då överavverkningen icke kan betraktas som annat än ett rent kapitaluttag från skogen, vilkens ränteavkastning givetvis motsvaras av den årliga tillväxten, erhåller man, sedan utgifterna för kapitalökning frändragits, en summa som motsvarar den årliga kapitalförstöring (1920 års statsrevisorer beteckna saken såsom

Tab. 5. Årliga medeltal för åren 1909—1916 av hela avverkningens jämte överavverkningens virkesvärde på rot (avverkningskostnader m. m. avdragna) kapitalökningsutgifter samt kapitalförstöring (skogen ej tillgodofört kapitaluttag) å norrländska kronoparkerna nedom odlingsgränsen (överloppsmarker och stockfångstskogar ej medräknade).

Distrikt	Areal skogsmark i	Avverkning per hektar			Kapitalökningsutgifter per hektar (skogsvård, vägar, byggnader)						Kapitalförstöring (skogen ej tillgodofört kapitaluttag)			
		kvkm.	kkm.	öre	Överavverkning, (kapitaluttag) per hektar	Skogsodling och hyggrensning	vägar	Rågångar och hägnader	dikning	byggnader	Summa		per hektar	per distrikt
											öre	i % av kapitaluttag		
Övre Norrbotten ...	6,596	0.49	151	12.3	1.1	0.2	0.1	1.5	0.4	3.3	27	9.0	59,366	
Nedre Norrbotten ...	6,482	0.74	245	71.9	1.4	2.6	0.1	4.3	0.8	9.2	13	62.7	406,404	
Skellefteå ...	2,543	0.98	367	164.8	1.8	0.8	0.1	4.1	0.1	6.9	4	157.9	401,557	
Umeå	3,796	1.13	473	205.1	1.8	0.6	0.1	15.9	0.8	18.7	9	186.4	707,683	
Härnösands	2,733	1.27	696	317.8	8.8	1.7	0.8	15.9	1.1	18.3	6	299.5	818,450	
Mellersta Norrlands	1,531	2.29	1,128	665.0	18.4	5.0	2.0	18.8	15.9	60.1	9	604.9	925,908	
Gävle-Dala	3,194	1.61	738	371.3	5.9	2.6	0.2	8.2	16.2	33.1	9	338.2	1,080,072	
Summa och medeltal	26,875	1.01	420	170.5	3.7	1.6	0.3	5.2	3.3	14.1	8	156.4	4,399,440	

kapitalförskingring), som skogarna fått vidkännas. Denna anges såväl i öre per hektar som totalt i kronor per distrikt.

Som synes har i medeltal för varje år under tiden 1909—1916 från de norrländska kronoparkerna uttagits ett nettovärde per hektar duglig skogsmark av kronor 1:70 utöver vad som motsvarar den årliga tillväxten varav nedlagts i kapitalökningsutgifter endast 8 %, medan 92 % av kapitaluttaget eller ungefär 4,400,000 kronor använts till andra statsutgifter.

En motsvarande beräkning för åren 1916—1920 skulle giva ändå högre siffror för den årliga kapitalförstöringen, då såväl överavverkningen varit betydligt större som även rotvärdet per kubikmeter mycket högre. En överslagsberäkning visar på över 6 miljoner kronor årligen för de norrländska kronoparkerna.

I tabellen å sid. 18 har för åren 1909—1916 visats i årliga medeltal för de norrländska överjägmästaredistrikten, den årliga avverkningen och årliga tillväxten, totalt i tusental kubikmeter samt i kubikmeter per kvadratkilometer av dåvarande areal duglig skogsmark, samt den årliga tillväxt man kan påräkna efter fullt genomfört rationellt skogsbruk, sedan

Vinsten av rationell skogsvård.

Tab. 6. Medelavverkning 1909—1916 samt årlig tillväxt nu och efter avdikning och införande av rationell skogsvård.

Distrikt	Vid 1916 års slut uppgiven			Efter avdikning och genomförd rationell skogsvård sannolik			Medelavverkning åren 1909—1916		Tillväxtens överskott (+) (= ökad avverkningsmöjlighet eller underskott) (= överavverkning) i förh. till 1909—1916 års medelavverkning	
	Areal duglig skogsmark kvkm.	Årlig tillväxt		Areal duglig skogsmark kvkm.	Årlig tillväxt		per kvkm.	Total 1,000 kvkm.	nuvarande tillväxt 1,000 kvkm.	normal tillväxt vid rationell skogsvård 1,000 kvkm.
		per kvkm.	Total 1,000 kvkm.		per kvkm.	Total 1,000 kvkm.				
Övre Norrbotten	6,894	45	310	9,144	141	1,289	49	340	— 30	+ 949
Nedre »	6,681	53	354	7,636	152	1,161	75	497	— 143	+ 664
Skellefteå	3,340	54	180	3,888	138	537	98	328	— 148	+ 209
Umeå	3,812	64	244	4,310	145	625	113	432	— 188	+ 193
Härnösand	2,938	69	203	3,319	155	514	127	374	— 171	+ 140
Mellersta Norrland	1,551	94	146	1,764	180	318	229	355	— 209	— 37
Gävle-Dala	3,286	80	263	3,812	173	659	161	529	— 266	+ 130
Hela Norrland	28,502	60	1,700	33,873	151	5,103	101	2,855	— 1,155	+ 2,248

den försumpade marken blivit avdikad, i den mån den är dikningsvärd och kommit i full växtkraft, dels totalt i tusental kubikmeter dels i kubikmeter per hektar av den sålunda utvidgade dugliga skogsmarken. Vidare har där gjorts en jämförelse mellan de olika tillväxtsiffrorna och nyssnämnda medelavverkning.

Av ovanstående framgår, att nu rådande allmänna överavverkningen efter fullt genomförande av en rationell skogsvård å de norrländska kronoparkerna skulle med bibehållande av samma årsavverkning som under åren 1909—1916, ungefär 2,855,000 kubikmeter, icke blott försvinna, utom beträffande ett enda distrikt, mellersta Norrlands, utan den större tillväxten på den genom dikningar utökade och mindre frostländiga skogsmarken skulle till och med räcka till en betydande ökning av den framtida avverkningen, till över 5 miljoner kubikmeter eller 179 % av förutvarande. I förhållande till den nuvarande skulle den framtida totala årstillväxten å de norrländska kronoparkerna nedom odlingsgränsen uppgå till i övre Norrbotten 416 %, i nedre Norrbotten 328 %, i Skellefteå distrikt 298 %, i Umeå distrikt 256 %, i Härnösands distrikt 253 %, i mellersta Norrlands distrikt 217 %, i Gävle-Dala distrikt 245 % samt i medeltal för hela Norrland och Dalarna 300 %.

Vilken oerhörd betydelse denna ökade årliga skogstillväxt kan få, icke blott för sågverks- och trämasseindustrin utan även för uppkomsten av

en efter de oerhörda tillgångarna av malm och vattenkraft avpassad järntillverkning i Norrland, antydes i någon mån av landstingens norrlandskommitté i den vid motionen fogade bilaga B.

Har man måst giva ett jakande svar i fråga om plikten för staten att sörja för den avverkade skogens återväxt i den största möjliga utsträckning, som medgives genom användande av de genom överavverkningen influtna medlen, så kommer man till frågan om tillgodoseende av behovet av arbetskrafter för ändamålet. Fördelen med en å skogen bofast skogsarbetarestam, som vid sidan av skogsarbetet blivit satt i tillfälle att bruka den odlingsbara jorden har redan blivit påvisad genom ett citat av ett diskussionsinlägg vid svenska skogsvårdsföreningens årsmöte den 21 mars 1916, vari redogjordes för motsvarande förhållanden å de skogar, som tillhöra det Kempeska Mo & Domsjö aktiebolag. I brist på egen sakkunskap tillåta vi oss här att referera ett utdrag av inledningsanförandet vid samma diskussion av överjägmästare And. Holmgren verkställande ledamot i statens kolonisationsnämnd.

De arbeten, som genom statens egen försorg för närvarande utföras på kronoparkerna, äro i huvudsak avverkning, skogsodling, dikning, väg- och byggnadsarbete.

Vad då till en början angår avverkningsarbetet, utföres detta endast till ringa del medelst eget folk. Stora huvudmassan av virket säljes på rot, och avverkning och utdrivning ombesörjas av köparen med egna arbetare. År 1914 försålde från kronoparkerna i Norrland och Dalarna 3,138,000 kubikmeter. Härav voro endast 12.5 % mer eller mindre bearbetade. Förädlingskostnaden uppgick nämnda år till i runt tal 1,200,000 kronor eller till 92 % av bruttoinkomsten och 35 öre per hektar produktiv skogsmark.

Vad då angår de arbeten, som avse skogens föryngring och markens vård, till vilka arbeten hänföras skogsodling och hyggesrensning, dikning samt vägbyggnader, hava under år 1914 utgivits 430,980 kronor eller 3.3 % av bruttoinkomsten och 12.7 öre per hektar produktiv skogsmark.

Sålunda har under år 1914 till avverknings- och skogsvårdsarbeten utgivits tillsammans i runt tal 1,600,000 kronor eller 47.2 öre per hektar och 12.5 % av bruttoinkomsten.

Den arbetskraft, som står skogsstaten till buds för utförande av allt detta arbete, utgöres dels av på kronoparkerna boende personer, dels av ortsbefolkningen samt av från andra orter kommande lösa arbetare.

På kronoparkerna i övre Norrland nedom odlingsgränsen och i Dalarna finnas enligt uppgift från vederbörande jägmästare sammanlagt 1,723 bebodda jordbrukslägenheter eller med andra ord 4.4 per kvadratmil. Den tätast bebyggda delen av området utgöres av Härnösands distrikt med 8.4 per kvadratmil, den glesast bebyggda är övre Norrbottens distrikt med 1.3. Av dessa utgöres största massan av skogstorp- och odlingslägenhetsinne-

Behovet av fasta skogsarbetare på de norrländska kronoparkerna.

havare. Att stora flertalet av dem är att påräkna för dessa arbeten på kronoparkerna torde väl vara att antaga, ehuru väl de i många fall ej hittills visat sig härför hågade.

Den huvudsakliga delen av det arbetsfolk, som staten disponerar för skogsarbete, är sålunda arbetare från orten eller lösa arbetare från andra orter.

För att få en något så när tillförlitlig uppgift om tillgången till arbetskraft på kronoparkerna hava förfrågningar häröm gjorts hos samtliga revirförvaltare i Norrland och Dalarna. Av de ofta nog mycket utförliga svar, som 68 jägmästare med stort tillmötesgående lämnat, framgår, att tillgången till arbetskraft är för liten inom halva antalet revir och tillräcklig inom övriga. I tre av dessa fall ha jägmästarna med tvekan avgivit sina svar.

Vid det möte, som de så kallade kolonisationssakkunniga i höstas hade med överjägmästarna i de dåvarande 5 nordligaste distrikten, förklarade samtliga med en mun, att brist på arbetskraft för nuvarande skogsarbeten mer allmänt föreläge.

Det torde sålunda få anses fastslaget, att en ganska avsevärd brist på arbetare även för den relativt ringa arbetskvantitet, som under nuvarande förhållanden utföres på kronoparkerna i Norrland och Dalarna, föreligger, en omständighet som är väl värd allt beaktande, då den helt visst högst menligt inverkar på skogsvården liksom även på arbetsprisen.

I allmänhet torde man ha den uppfattningen, att den övervägande största delen av kronoparkerna är särskilt ogynnsamt belägen med hänsyn till möjligheterna för virkets tillgodogörande. I viss mån är även detta riktigt, men under senare år hava förhållandena genom nya flottleders anläggning, gamlas slutamortering, antagande av lämpligare grunder för uttaxering av flottningskostnaderna, järnvägars byggande m. m., avsevärt förbättrats.

För att emellertid erhålla en inblick i dessa förhållanden hava de så kallade kolonisationssakkunniga inhämtat en del upplysningar från vederbörande revirförvaltare rörande möjligheterna för rationell, intensiv skogsvård på kronoparkerna i Norrland och Dalarna. Dyliga möjligheter ha ansetts förefinnas, där en minsta toppdimension av 3 à 3 $\frac{1}{2}$ tum för gran och 4 tum för tall kan avsättas.

Sedan de inkomna uppgifterna bearbetats och sammanställts, visar det sig, att samtliga kronoparker i Norrland och Dalarna nedom odlingsgränsen omfatta en totalareal av 3,895,117 hektar. Härav anse vederbörande jägmästare, att 2,085,654 hektar eller 53 % för närvarande ligga så till, att rationell, intensiv skogsvård där kan bedrivas. Vidare har ansetts, att inom loppet av närmaste tio år denna areal helt säkert kommer att ökas med minst 639,393 hektar. Sålunda skulle inom tio år ej mindre än 70 % av hela totalarealen kunna vårdas på ett fullt tillfredsställande sätt.

Nu kan den frågan med skäl framställas: utnyttjas då dessa förutsättningar för intensiv skogsvård? Ett obetingat nej måste bliva svaret. Utveck-

lingen och förbättringen av avsättningsmöjligheterna har försiggått så oerhördt hastigt, att skogsvården ej hunnit med.

Det torde därför med allra största skäl kunna påstås, att därest rationell, intensiv skogsvård i norrlandsskogarna eftersträvas av statsmakterna, och förutsättningarna för införande av dylik vård förefinnas i den grad, som efter vederbörande lokalförvaltningars utsago här nyss angivits, blir den kommande utvecklingen, jämförd med senare tiders, helt enkelt storartad.

De under senare år förbättrade avsättningsförhållandena hava möjliggjort tillvaratagandet av väldiga virkesmassor, som tillförne ej ägt värde. Vidsträckta områden, från vilka endast de grövre dimensionerna kunnat uttagas, ha nu kommit i det förmånliga läge, att även de minsta sortiment där kunna vinna avsättning. Detta jämte virkesprisens stegring har medfört en avsevärt ökad avverkning från kronoparkerna. Från att de försålda skogseffekterna år 1911 uppgingo till 2,581,701 kubikmeter, stego de år 1914 till 3,138,321 kubikmeter, vilket innebär en ökning av 21 %. Utan minsta tvivel kommer denna stegring i avverkningsbeloppet ännu någon tid att fortfara. Då emellertid denna virkesmassa långt överstiger skogens årliga tillväxt, bedrivs här sålunda en ej obetydlig överavverkning. Men denna forcerade avverkning är absolut nödvändig för tillvaratagandet av det överåriga, skadade, torrkande och ruttnande skogskapital, som bildar så stor del av våra nuvarande norrlandsskogar. Allt för hastigt får dock denna virkesmassa ej avverkas, men då en stor del av kapitalet varken tillväxer eller förbättras utan snarare tvärtom, bör det givetvis ej för länge överhållas. Om den i en del nyare hushållningsplaner tillverkade avverkningspolitiken för framtiden följes, synes det sannolikt, att stora huvudmassan av de gamla urskogarna äro försvunna om 40 å 50 år, i många fall ännu tidigare.

Att denna forcerade avverkning särskilt i en tid med stigande virkespriser skall tillföra staten allt större belopp, säger sig själv. Sålunda uppgingo skogsförsäljningsmedlen från kronoparkerna i Norrland och Dalarna år 1915 till 19,450,590 kronor mot 9,117,170 kronor år 1911. På dessa 5 år hade sålunda bruttoinkomsten mer än fördubblats. Allt tyder sålunda på, att inkomsterna från statsskogarna dels komma att avsevärt ökas under närmaste år, dels komma att rikt flöda under en period av 40 å 50 år.

Men efter denna period av sötebrödsdagar kommer helt visst en lång svältperiod, en period, som blir så mycket längre och så mycket kännbarare i samma mån, vi under dessa feta år mindre bekymrat oss om vidtagande av nödiga markförbättrings och föryngringsåtgärder. Förhållandet torde vara omvänt på kronoparkerna i södra Sverige. Om dem kan man säga, att de just genomgått denna period av hårda år. Nu kommer tvivelsutan avkastningen från dem att stadigt och varaktigt stiga.

En sund skogspolitik torde därför böra gå ut på, att alla grundförbättringar, som en ekonomisk skogsvård fordrar, utföras under de rika åren, då inkomsterna flöda som starkast. Att man under såväl goda som dåliga tider bör sörja för en betryggande återväxt, torde väl få anses självklart.

Då avsättningsförhållandena redan nu förbättrats så avsevärt, som förut nämnts, följer därav, att ett fullt rationellt avverkningssätt kan i vidaste utsträckning införas. Från den planlösa blädningen och alla avarter av denna urform, vilka alla hava det gemensamt, att de äro mer eller mindre olämpliga för huvudmassan av våra nuvarande norrlandsskogar, kan man inom närmaste framtiden utan att nödgas kvarlämna allt för mycket virke i skogen, införa trakthuggningsmetoder inom $\frac{3}{4}$ av hela kronoparksarealen. Vilken roll detta förhållande spelar för våra skogars förnygring och framtida bestånd kan ej underskattas. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet säger i Kungl. Maj:ts proposition till 1916 års riksdag angående driftkostnaderna under år 1917 för statens domäner, att »denna avverkningssätt (trakthuggningen) kommer att med den ökade möjligheten att avsätta smärre dimensioner även i övre Norrland få en efter hand allt mer stegrad användning». Kommer nu denna stegrade användning att stegras så mycket, att den omfattar all den mark och alla de skogsbestånd, där huggningsmetoden avgjort är den mest förmånliga, ja då, men först då, är norrländska kronoparkernas förnygring och framtida bestånd fullt betryggade. Men nås genom trakthuggningens införande i vidaste omfattning detta resultat, så nås det ej utan uppoffringar. Huru stora belopp, som för framtiden komma att erfordras till huvudtiteln skogsodling och hyggenesrensning, är naturligtvis omöjligt att säga, men helt visst kommer detta konto att avsevärt ökas. I medeltal för åren 1913—15 offrades för skogsodling och hyggenesrensning inom de 5 nordligaste distrikten 3.9 öre per hektar produktiv skogsmark eller 0.8 % av bruttoinkomsten. Då trakthuggningsmetoden i stort ej ännu vunnit tillämpning i dessa skogar, är det ej heller begärligt att större summor skulle nedläggas på dylika arbeten. Innan en kultur över huvud kan utföras, bör det i allmänhet finnas ett hygge eller annat kalt område. — Om vi se efter, hur förhållandena gestalta sig på skogar, där trakthuggningsmetoden i många år tillämpats, finna vi, att de summor, som årligen offras på dylika arbeten, äro avsevärt mycket högre. Sälunda drogo dessa arbeten på västra distriktets kronoparker i medeltal för perioden 1913—15 ej mindre än 63 öre per hektar produktiv skogsmark eller 3.4 % av bruttoinkomsten. Om nu förnygringsförhållandena voro lika goda i Norrland som på västra distriktet och icke tvärtom, skulle med trakthuggningens införande på kronoparkerna i Norrland omkostnaderna för dessa arbeten, som i medeltal för åren 1913—15 uppgingo till 133,000 kronor om året, stiga till omkring 2 miljoner kronor årligen. Då vi i norrlandsskogarna särskilt inom de trakter, där marken är mindre produktiv, i stor omfatt-

ning ännu så länge få nöja oss med den mindre snabba och mer ofullständiga föryngringen på naturlig väg, kan det åtminstone för närvarande av denna anledning ej gärna bliva tal om att nedlägga så stora summor, som anförts. Emellertid kan nämnas, att exempelvis kulturkostnaderna på Bräcke revir inom närmaste år, sedan för kultur mogna hyggen anordnats, komma att uppgå till omkring 50 öre per har.

Att utgifterna till skogsodling och hyggesrensning i förhållande till en så stor bruttoinkomst som 1915 års på 19 miljoner kan och bör uppgå till upp mot 8 %, synes alls icke otroligt.

Se vi så på frågan om torrläggning av sankmarker, kommer framtiden med största visshet att medföra en ofantlig ökning av hittills för detta ändamål nedlagda medel.

Vilken roll spela då dessa sankmarker i våra skogar? Ja, därom vet ju ingen något bestämt. En rationell planläggning av dessa arbeten förutsätter då först kännedom om sankmarkernas ytvidd. Någon statistik häröver finnes ej, och någon sådan, som kan göra anspråk på full tillförlitlighet, kan ej heller upprättas, förr än alla skogar äro kartlagda. För att emellertid få en ungefärlig föreställning härom, hade herr Holmgren låtit anställa en enkel sannolikhetskalkyl över dessa sankmarkers areal nedom odlingsgränsen. Såsom provytor ha uttagits en något så när representativ skog inom varje revir, dock ha i brist på dugliga beståndsbeskrivningar uppgifter ej erhållits från tvenne revir i övre Norrbotten. Ur tillgängliga beståndsbeskrivningar ha sen uttagits och sammanställts arealsiffror för myrar och kärr samt för försumpad skogsmark. Då emellertid i beståndsbeskrivningarna, särskilt de äldre, fullt jämförliga beteckningssätt för särskilt den försumpade marken ej alltid använts, hade herr Holmgren varit nödsakad bortse från sådana uppgifter, som ej varit fullt tydliga. Följden härav har blivit, att siffran på den försumpade skogsmarken är att betrakta som ett minimum. De sammanlagda provytornas areal uppgår till omkring 7 % av hela kronoparksarealen nedom odlingsgränsen. — Enligt denna utredning uppgår arealen myrar och kärr till sammanlagt 858,800 hektar och den försumpade skogsmarken till 207,800 hektar eller tillsammans 1,066,700 hektar. Av denna areal ligga cirka 450,000 hektar i övre Norrbottens distrikt, sålunda 42 % av hela arealen. I de övriga delarna av Norrland och Dalarna utgöras omkring 20 % av myrar, kärr och försumpad skogsmark.

Nu är det väl tydligt, att en rationell, intensiv skogsvård fordrar, att dessa marker skola torrläggas, en stor del av myrarna och kärren för att rädda kringliggande fast mark för fortsatt försumpning, andra myrar och kärr som ock försumpad skogsmark för dessa områdets försättande i produktivt skick. Men säger någon, en hel del av dessa marker kunna ej torrläggas, andra äro av den art, att de i överskådlig tid ej kunna bära skog, även om de torrlades. Ja, detta är sant, men hur stor procent är nu av denna beskaffenhet? Åter en fråga, som ej kan besvaras, detta av

den anledning, att man vid upprättande av hushållningsplaner för de olika skogarna i allmänhet ej verkställt de för bedömande av denna fråga erforderliga undersökningarna. Att emellertid de norrländska myrarna äro mycket godartade — långt bättre än torvmarkerna i södra Sverige — och i allra flesta fall tjänliga för skogsbörd, därför tala alla de vackra resultat av dikning, som herr Holmgren själv varit i tillfälle att se på olika platser i Norrland. Skogslitteraturen omnämner även ett stort antal dylika exempel.

Att det även lönar sig att dika myrar för skogsbörd, lär väl ingen betvivla, i all synnerhet som man har skäl att antaga, att virkesprisen alltjämt komma att även under normala förhållanden avsevärt stegras. Och ses saken från nationalekonomisk synpunkt, lider väl ej ringaste tvivel, att det är vida förmånligare, även med dryga kostnader, att sätta dem i skogbärande skick, än att låta dem ligga för fäfet som nu.

Och att statsmakterna redan sedan länge varit av den uppfattningen, att dessa marker böra torrläggas, visar det faktum, att sedan år 1886, då dikningarna började på kronoparkerna, staten nedlagt 2,617,407 kronor på dylika företag. I denna summa ingår dock i allmänhet dikningspersonalens avlöningar m. m. Sedan år 1900 har riksdagen för ändamålet årligen anslagit 150,000 kronor. — Om nu den sålunda dikade marken fullständigt torrlagts, vilket beräknas draga minst omkring 70 kronor per hektar, hur stor areal skulle då vara torrlagd på kronoparkerna? Jo, cirka 37,400 hektar svarande emot 3.5 % av hela sankmarksarealen. Under antagande att hela den förut angivna arealen bör och kan torrläggas, skulle sålunda till dikning återstå cirka 1,029,300 hektar. I medeltal för åren 1913—1915 har på dikning nedlagts 164,587 kronor i Norrland och Dalarna eller 1.1 % av bruttointkomsten. Skulle man fortsätta med denna takt, skulle det alltså åtgå omkring 440 år för torrläggning av hela arealen. Även om man med rätta antar, att mycken mark ej kan eller bör torrläggas, säger det sig självt, att det är absolut orimligt att fortsätta på samma sätt som hittills. Att vi, som dock skördat och alltjämt skörda vad århundraden sammanparat och jämt för ingenting skänkt oss, skola på våra efterkommande i många led överlåta omsorgen om dessa markers försättande i produktivt skick, är väl någonting, som ej kan försvaras. Vore det så, att skogarna ej gäve något överskott, vore ju intet att säga härom, men då inkomsterna mer än fördubblas på en så kort period som 5 år, utan att åtgärderna för skogens förnygring och markens förbättring i nämnvärd grad ökas, då ställer sig frågan helt annorlunda.

Om vi sålunda antaga den principen som riktig, att övervägande delen av alla grundförbättringar på skogarna böra utföras under den tidsperiod, då inkomsterna flöda rikligt, ja, då böra dikningsarbetena utföras under en tidsperiod av låt oss säga minst 50 år. Om det nu antages, att endast 70 % av hela den nu odikade sankmarksarealen kan och bör dikas, och att

detta skulle ske på 50 år, skulle erfordras omkring 1,400,000 kronor årligen eller omkring 7 % av 1915 års bruttoinkomst om 19 miljoner.

Till vägbyggnader offrades för åren 1913—15 i medeltal 57,788 kronor eller 1.7 öre per hektar produktiv skogsmark och 0.4 % av bruttoinkomsten. Var och en som något känner våra norrländska skogar måste medgiva, att skall där införas rationell, intensiv skogsvård över hela linjen, erfordras ett mångdubbelt belopp.

Slutligen några ord om statens förädling av virket. Som förut är nämnt avverkar, utdriver och kolar staten för närvarande endast en ringa del av allt virke, som försäljes. År 1914 förädlades sålunda 12.6 % av hela den försålda kubikmassan på kronoparkerna i Norrland och Dalarna. Under det den förädlade virkesmassan nämnda år uppgick till 6 % på Skellefteå distrikt, steg den på mellersta Norrlands till 20 och på Gävle-Dala distrikt till 24 %. Från år 1910 till 1914 har virkesförädlingen ökat på alla de norrländska distrikten, på Umeå distrikt minst med 3.7 %, på Mellersta Norrlands mest, med 22 %, allt i förhållande till respektive års försålda kubikmassor. Visserligen förädlas sålunda en relativt ringa del av hela kubikmassan, men en bestämd tendens till ökning av denna förädling förefinnes dock. Ser man så till, huru förhållandena i Södra Sverige gestalta sig, så visar det sig, att 66.4 % av hela den försålda kubikmassan år 1914 upphöggs och förädlades på Bergslagsdistriktet och ej mindre än 83.9 % på Västra distriktet. Om nu ej hela eller ens större delen av årsavverkningen i framtiden kommer att upparbetas på de norrländska distrikten, torde det väl ej få anses osannolikt, att denna förädlingsverksamhet i framtiden kommer att ökas ganska avsevärt.

Sålunda skulle till skogsodling, dikning och vägar i framtiden komma att åtgå minst 16.5 % av den bruttoinkomst på 19 miljoner, som kronoparkerna i Norrland och Dalarna gävo sistlidna år eller i runt tal 3,200,000 kronor.

Skulle nu utvecklingen under närmaste år gå i antydd riktning, och sålunda de förutsättningar, som nu och inom 10 år anses föreligga för en rationell, intensiv skogsvård, fullt utnyttjas, då torde det få anses självklart, att mycket kraftiga åtgärder måste vidtagas till anskaffande av den väldiga ökning i arbetskraft, som härför erfordras.

Klart är, att den arbetskraft, som nu står staten till buds, bortsett från att den är otillräcklig, är både dyrbar och mindre lämplig. Som förut är nämnt, utgöres den i huvudsak av ortsbefolkningen och lösa arbetare som flytta från ort till ort. Då de ofta mycket vidsträckta kronoparkskomplexen äro så ytterligt glest bebodda, att det i genomsnitt ges endast 4.4 bebyggelser per kvadratmil, blir följden härav, att arbetarna måste tillryggalägga långa vägar till och från arbetsplatsen. Att i sista hand arbetsgivaren får betala dessa resor, säger sig självt. Men det är ej blott arbetarnas resor, som fördyra arbetet. Den rådande, mycket stora bristen på körvägar upp på skogarna fördyrar i allra högsta grad provianterings-

förhållandena. Den som lett skogsarbeten i norrlandsskogarna vet allt för väl, vad transport av proviant drager, då den skall bäras. För att belysa de svårigheter, som i dessa skogar kunna vara och ofta äro förknippade med skogsarbetet kan följande exempel anföras.

Storlandets revir i Övre Norrbottens distrikt omfattar omkring 9.2 kvadratmil kronoparker. På denna areal äro på en och samma trakt bosatta summa 6 familjer och sålunda 0.6 per kvadratmil. Inom reviret finnas ytterligare 55 bosättningar. Större delen av dessa utgöres av bolagsarrendatorer och kunna endast i mindre utsträckning vara att påräkna för arbete på kronoparken, detta enligt meddelande från jägmästaren. Om man bortser från att järnvägen Boden—Gellivare till en sträcka av cirka 3 kilometer faller inom reviret, finnes, med undantag av en cirka 5 kilometer lång, hart när oframkomlig väg, ej en fot ordentlig körväg. Av kronoparksarealen kan nu 1.5 kvadratmil vårdas fullt intensivt och revirförvaltningen beräknar att inom 10 år kunna ytterligare 2.3 kvadratmil bliva föremål för likartad vård.

Det torde väl ligga i öppen dag, att de skogsarbeten, som under sådana förhållanden till äventyrs kunna utföras eller måste utföras, komma att ställa sig mycket dyrbara för staten.

Om man bortser från timmerdrivningsarbetena, med vilka så gott som varje norrlänning sen barndomen är fullt förtrogen, är tillgången på dugliga arbetare för övriga arbeten såsom skogsodling, beståndsvård, dikning och vägbyggnad synnerligen begränsad. Det ligger för övrigt i sakens natur, att, då revirförvaltaren för dessa synnerligen viktiga och ofta ömtåliga arbeten är tvingad att ta första bästa arbetare, som erbjuder sina tjänster, resultatet måste bliva allt annat än gynnsamt. Visserligen söker man nog på de flesta revir att få till stånd en stam av dugande arbetare, men det har visat sig, att så snart förmånligare arbete, även för en kortare tid, erbjuder sig, är det ej möjligt att kvarhålla dem. En ständig rekrytering av denna stam blir följd och därmed självfallet mindre värdefulla arbetsprestationer. Därtill kommer, att mer tillfälliga arbetare i allmänhet ej låta sin ansvarskänsla verka så, att de lägga sig vinn om att utföra ett gott arbete. Därför är även absolut nödvändigt, att från arbetsledningens sida övas en mycket detaljerad och följaktligen dyrbar kontroll över dessa arbetare. Ett relativt stort antal arbetsledare — kronojägare — är därför av nöden, då lös arbetskraft anlitas. Åtskilliga andra olägenheter av användande av dylik arbetskraft kunna anföras, men det sagda må vara nog.

Om man emellertid studerar arbetareförhållandena inom de delar av vår världsdel, där sedan längre tid en intensiv, rationell skogsvård bedrivits, finner man överallt, att ledningens strävanden gått ut på, att för skogsbruket förskaffa en stam av vid skogen mera fast knutna arbetare. Så är fallet å statsskogarna i Tyskland, Österrike, Frankrike och Danmark, så är även förhållandet inom åtskilliga revir i södra och mellersta Sverige

liksom på många enskilda skogar. Skogssakkunniga för södra Sverige ha även beaktat frågan och framhållit vikten av, att skogsarbetet »i största möjliga omfattning utföres av å skogarna bofasta arbetare». För detta ändamål anse de sakkunniga, att det på varje skog bör anordnas så många arbetarelägenheter, att den jämna arbetstillgången året runt täckes av brukarnas å dessa lägenheter arbetskraft.

Om jag sålunda ej finner någon avsevärd skillnad i skogsförhållandena norr om Dalälven upp mot Västerbotten, jämförda med samma förhållanden söder om samma älv, kan jag ej heller finna annat, än att de slutsatser, till vilka de skogssakkunniga för södra Sverige kommit beträffande behovet av fasta skogsarbetare därnere, i lika hög om ej högre grad gälla åtminstone stora delar av Norrland och Dalarna.

Den skogsman, som mig veterligt först bragte frågan om anställande av fasta arbetare på tal, för så vitt det gäller Norrland, var framlidne jägmästaren Harald Wedholm. År 1907 vid Norrlands skogsmannaförbunds årsmöte i Sollefteå upptog han frågan till diskussion genom inledande av ämnet »egnahemsfrågans betydelse för åstadkommande av rikligare tillgång på bättre kvalificerade arbetskrafter för skogarnas skötsel». Samma föredrag hölls av Wedholm året därpå vid föreningens för skogsvård i Norrland årsmöte i Östersund. Efter att starkt framhållit, att »våra vidsträckta skogsvidder icke på långt när kunna givas den skötsel de fordra med den arbetskraft, som därtill står oss till buds», påpekade Wedholm nödvändigheten av skogsarbetarefrågans lösande genom anställande av fasta skogsarbetare på skogarna. »Nedsättande av fasta skogsarbetare på därtill lämpliga platser i skogarna medför icke blott för framtiden den erforderliga kvantitativa ökningen i arbetskraft, utan den på sådant sätt alstrade, kontinuerligt tillgängliga arbetskraften har givetvis alla förutsättningar för att även bliva fullt kvalificerad för de mera grannliga arbeten, som ingå i skogsskötseln», ansåg Wedholm vidare. Emellertid har frågan sen Wedholms tid varit vilande, ehuru väl den ofta dryftats man och man emellan.

För att erhålla en uppfattning, huru frågan nu ligger till bland dem, som ha sig anförtrodda den närmaste vården om kronoparkerna, har förfrågan gjorts hos samtliga revirförvaltare i Norrland och Dalarna, vilka åtgärder de anse erforderliga för mötande av den inom många revir nu och så gott som överallt i närmaste framtiden uppträdande bristen på skogsarbetare. Om de 59 svar, som hittills ingått, sammanställas, erhålles följande resultat: 4 revirförvaltare anse, att inga särskilda åtgärder böra vidtagas, »allt är bra som det är», 6 tänka sig anskaffa folk från andra orter, under det att 2 anse, att medlet att lösa frågan är att höja dagspenningen. Övriga 47 slutligen anse (två dock med tvekan), att frågan löses genom underlättande av bosättning på skogen antingen genom anställande av fasta arbetare eller genom upplåtelse av odlingslägenheter. Av sistnämnda 47 anser en del vidare, att uppförande av lämpliga

arbetarebostäder för den lösa arbetarestammen och anordnande av goda körvägar upp på skogarna i hög grad komma att bidra till frågans lösning.

Vid ett möte mellan de s. k. kolonisationssakkunniga och överjägmästarna i de fem förutvarande nordligaste distrikten förklarade samtliga överjägmästare, att den enda utvägen till erhållande av nödig arbetskraft för skogsvården var att i en eller annan form anställa på skogen boende fasta arbetare.

Visserligen kan givetvis i enstaka fall, den nödiga arbetskraften erhållas genom förbättrade kommunikationer, bättre bostäder ute på skogarna o. s. v. men i det stora hela torde arbetarefrågan ej kunna lösas på annat sätt än genom anskaffande av en på skogen boende stam av arbetare, vilka erhålla sin utkomst dels såsom jordbrukare av jorden, dels såsom skogsarbetare av skogen. Jordbrukaren-skogsarbetaren tillgodoser skogsbrukets behov av dragare och förser sig själv och de lösa skogsarbetarna, som självfallet alltid komma i viss utsträckning att erfordras, med en del av deras förnödenheter; skogsarbetaren-jordbrukaren skänker skogsbruket en ryggrad av skolad, måttligt dyrbar arbetskraft, förutom vilken en rationell, intensiv skogsvård aldrig är möjlig.

Men på vad sätt skall nu denna arbetskraft kunna anskaffas, under vilka former skall jorden upplåtas, huru stor jordareal skall tilläggas varje lägenhet, vilka garantier bör staten fordra, för att en viss kvantitet skogsarbete även utföres av dessa arbetare? Se där några frågor, som tåla att tänka på.

Innan vi närmare gå in på dessa frågor, torde vara lämpligt att i korthet redogöra för de villkor, under vilka jordupplåtelser på kronoparkerna nu äga rum, och hur detta system verkat. Som bekant beslöt 1891 års riksdag att upplåta odlingslägenheter, s. k. skogstorp, på kronoparkerna i Norrbottens län. År 1909 beslöt riksdagen, att dylika torp skulle få anläggas på kronoparker och överloppsmarker i de sex nordliga länen. Nu gällande villkor för upplåtelse av dessa torp och odlingslägenheter äro i huvudsak följande. Varje ordentlig och arbetsam person, som icke förut äger en så stor egendom, att han därå kan föda en familj, äger själv utvälja sig ett odlingsbart område, som, sedan dess lämplighet för ändamålet styrkts av i jordbruk kunnig person, upplåtes på 50 års arrende. I regel får den odlingsbara marken ej överstiga 6 hektar. Under de 15 första åren upplåtes området avgiftsfritt, men skall under denna tid byggnader efter fastställd ritning uppföras, varjämte minst 1 hektar jord skall odlas. Som odlingshjälp utfår torparen 750 kronor i olika repriser, sedan olika arbeten utförts. Dessutom erhålles fritt virke till byggnader och vedbrand m. m. Från och med 16:e besittningsåret erlægges ett arrende, beräknat efter 3.6 % dels av lägenhetens kapitalvärde vid tiden för upplåtelsen, dels av nyssnämnda 750 kronor. Arrendesumman torde i allmänhet uppgå till omkring 30 år.

Hur har nu detta system verkat? Sedan år 1891 ha uppstått 1,305 torp och odlingslägenheter. Under första tiden gick det ganska trögt med anläggning av torpen, men från år 1913, då arrendevillkoren något förbättrades, ha upplåtelseerna gått i allt hastigare tempo.

Då emellertid den intensiva skogsvården, som i dag kan lägga 2,100,000 hektar eller 53 % av statens hela kronoparksareal i Norrland och Dalarna nedom odlingsgräusen under sitt herravälde, självfallet fordrar en ofantligt mycket snabbare bosättning a skogarna och särskilt å vissa skogar, är nyssnämnda system på långt när ej tillräckligt för tillgodoseende av skogsvårdens krav på ökad arbetskraft. Och detta i all synnerhet som det inom många revir visat sig hart när omöjligt att kunna påräkna dessa torpare vid arbete på kronoparkerna. Detta system synes sålunda ej enbart vara att bygga stort på för framtiden.

Det system, som då ligger närmast till hands, och som skulle kunna tänkas från ren skogsvårdssynpunkt erbjuda större företräden, är tvivelsutan systemet med fasta arbetare, sådant som de skogssakkunniga för södra Sverige fixerat det.

Som vi alla veta, går detta system ut på 5-årig upplåtelse av en mindre jordareal, på vilken nödiga byggnader äro uppförda. Arbetaren tillför binder sig att mot överenskommet pris utföra skogsarbete i vidaste omfattning, under det staten även garanterar honom fullt upp av arbete.

Att detta system kan vinna full tillämpning i södra Sverige med dess utvecklade jordbruk, från vilket skogsarbetarna lätteligen kunna få de produkter, som hans lilla jordbruk ej kan ge honom, säger sig självt. Annat är förhållandet i Norrland. Där fordras ovillkorligen, att skogsarbetaren av jorden kan erhålla alla de jordbruksprodukter (med undantag av den mesta säden), som erfordras för hans hushåll. Eljest skulle han vara nödsakad att för dryga kostnader anskaffa dessa från den ofta nog mycket långt avlägsna bygden. Följden härav bleve, att den fasta arbetskraften ej bleve billigare än den lösa, möjligen tvärtom. Under sådana förhållanden bör det odlingsbara området, som skall tilldelas varje arbetare enligt min mening uppgå till 3 å 5 hektar, varierande allt efter belägenheten, jordmånens beskaffenhet o. s. v. Den huvudsakliga delen av området borde utgöras av lättodlad myr, vilken skulle torrläggas på statens bekostnad. Fastmarken skulle tilläggas stället endast för byggnadsplats och en mindre åker till potatis- och sädesodling.

Byggnaderna på lägenheten skulle givetvis uppföras av staten. Att överlämna detta åt skogsarbetaren medför ofelbart, dels att han under de första åren i de flesta fall är mindre att påräkna för arbetet i skogen, dels att byggnaderna bliva mycket underhaltiga. Lägenheten skulle upplåtas å arrende, exempelvis för 20 år, och arrendatorn skulle årligen erlägga ett belopp av 3.6 % på kostnadssumman för byggnadernas uppförande jämte kostnaden för myrmarkens torrläggning. Vedbrand och annat hus-

behovsvirke skulle erhållas efter anvisning och utsyning på kringliggande kronopark.

Om en skogsarbetare med en jordupplåtelse av förenämnd typ för jordbrukets skötsel skulle behöva disponera högst 100 dagar något så när jämnt fördelade under året, vilket ej torde vara osannolikt, skulle sålunda omkring 200 dagar kunna disponeras för skogsarbete. Han hade sålunda att påräkna en ungefärlig inkomst från detta arbete av 800 kronor om året, vilket jämte den avkastning, jorden gav honom, väl skulle kunna anses tillräckligt. Staten skulle givetvis å sin sida förbinda sig att tillhandahålla det erforderliga arbetstillfället.

Men skulle nu dessa arrendatorer vara att påräkna såsom fasta arbetare på skogen, utan att särskilda bestämmelser härför infördes i kontrakten? Att man i södra Sverige anser det nödvändigt, att i kontrakten i detalj fastslå arbetarnas arbetskyldighet, synes mig ganska klart. I landsdelar, där tillgången på större och mindre samhällen, industriella anläggningar eller dylikt är mycket riklig, är lockelsen att övergiva arbetet i skogen givetvis mycket större för skogsarbetarna än i Norrland, där dessa samhällen och anläggningar förefinnas mycket sparsamt. Av denna anledning tror jag, att detaljerade bestämmelser härutinnan i kontrakten ej böra ifrågakomma. Med kännedom om norrlänningens karaktär och lynne tror jag ej heller, man genom vidtagande av en dylik anordning kan erhålla någon större mängd spekulanter på dylika arbetarställen. Att något band emellertid bör finnas på dessa på kronoparkerna i kronans hus boende arrendatorer, för att de skola arbeta på skogarna, torde väl vara nödvändigt, men, jag måste erkänna det, detta är ej för mig personligen vidare tilltalande. Om man kunde nå samma resultat genom vidtagande av sådana åtgärder, som kunde verka lockande på arrendatorn att arbeta på såväl skog som jord, tror jag, att man vunne bra mycket värdefullare resultat. Om kronan i detta syfte vid upplåtelsen utlovade, att arrendatorn efter den 20-åriga upplåtelse tiden skulle för en viss summa få förvärva lägenheten med full äganderätt, därest han under de 20 åren lagt sig vinn om arbetet såväl på skogen som jorden, är ej omöjligt, att ett gott resultat skulle kunna nås. Under arrendetiden skulle arrendatorn och hans barn vänjas vid arbetet på skogen, varpå de helt säkert skulle fortsätta med detsamma även efter dess slut. Arrendatorn skulle även under arrendetiden helt visst beflita sig om husens hållande i gott stånd. Jag vill visst icke påstå, att en dylik anordning är den bästa, men man kan tvivelsutan tänka sig frågans lösning i denna riktning.

Men detta i allra största korthet här skisserade system för erhållande av erforderlig arbetskraft av mer fast natur är givetvis ej det enda tänkbara eller kanske ens önskvärda. Vid sidan av dessa skogsarbetarelägenheter bör odlingsbar jord upplåtas med åbo- eller äganderätt. Där jord är av den beskaffenhet, att den lämpar sig bättre för jordbruk än skogsbruk, där bör den givetvis få tagas i bruk för det förra ändamålet. Då

min uppfattning är, att en jordbrukskolonisation i Norrland utan tillgång till arbete i skogarna för kolonisterna i stort är dömd att misslyckas, kommer sålunda även genom upplåtelse av odlingsjord under nämnda former att tillföras skogsbruket en viss kvantitet arbetskraft.

Genom fortsatt upplåtelse av s. k. odlingslägenheter efter ett i vissa avseenden förbättrat system kommer helt visst även på denna väg förvärfvas åtskillig arbetskraft för skogsbruket.

Då emellertid över hälften av statens hela och säkerligen även bästa skogsareal nu ligger så till, att skogen inom densamma kan vårdas intensivt, och då dessa förutsättningar i brist bland annat på arbetskraft ej utnyttjas, fordras ovillkorligen, att staten med det snaraste i vidaste omfattning anlägger skogsarbetarelägenheter på skogarna.

Att ett dylikt system kommer att medföra dryga kostnader, säger sig självt. Jag antar, att de sydländska skogssakkunniga ej tänkt sig, att frågan i södra delarna av landet kan ordnas utan uppoffring. Jag har beräknat att byggnads- och dikningskostnaderna för varje ställe i genomsnitt ej skulle överstiga 4,000 å 4,500 kronor, detta under förutsättning, att flera ställen byggas på en gång på samma skog, och att moderna anordningar med motorsågar på skogen och dylikt användas. Byggnadsvirkets värde ingår ej i beräkningen.

Till sist ännu en fråga. Huru många fasta skogsarbetare skulle från skogsvårdens synpunkt erfordras inom de delar av Norrland och Dalarna, där rationell, intensiv skogsvård nu och inom 10 år beräknas kunna bedrivas? Då anskaffande av dylika arbetare utom detta område nu ej kan anses vara aktuell, lämnas denna del av frågan i det följande helt och hållet åt sido.

För att emellertid få en utgångspunkt för frågans bedömande hade herr Holmgren verkställt en mer detaljerad specialutredning för Ansjö kronopark i Bräcke revir. Utredningen grundar sig dels på en för ett par år sedan upprättad hushållningsplan för skogen, dels på personlig lokalkännedom.

Skogen är belägen i Jämtlands län och omkring 6 kilometer från Kälarnes järnvägsstation. Arealen uppgår till 3,240 hektar, varav 423 äro myrar och kärr samt 235 försumpad skogsmark. Skogsbeståndet utgöres av tall och gran till ungefär lika stor del och håller i genomsnitt inemot 100 kubikmeter per hektar. Flottningsförhållandena medgiva avsättning av en minsta dimension av 21 fot 4 tum för gran och 17 fot 5 tum för tall. Virke av smärre dimensioner kolas på skogen.

Med den avverkningspolitik, som enligt hushållningsplanen skall följas, uppgår avverkningen under första 20-årsperioden till 9,600 kubikmeter, varuti inberäknas all torr skog och allt på marken liggande avsättningsbart avfall. Under andra perioden, då skogen torde hålla omkring 60 kubikmeter per hektar, nedgår avverkningen till 5,600 kubikmeter. Först vid mitten av 3:dje perioden torde avverkningsbeloppet åter komma upp till

ungefär samma belopp, som nu uttages. Föryngringsavverkning bedrivs medels trakhuggning, och hyggena planteras eller sås. Alla unga och medelålders bestånd vårdas medelst gallring och ljushuggning. Som förutsättning för beräkning av det antal fasta arbetare, som erfordras för denna skog, gäller vidare, att staten avverkar och utdriver allt gagnvirke, kolar allt avfall, dikar alla sankmarker inom första 20-årsperioden samt anlägger nödiga vägar och uppför erforderliga kojor. Här anmärkes givetvis, att staten helt visst aldrig kommer själv utdriva hela årsavverkningen, vadan en av de antagna förutsättningarna är oriktig. Ja, det kan så vara, men så är det med nödvändighet ej heller min mening. Utdriver ej staten virket själv, så finnes ingenting, som hindrar, att staten vid virkets försäljning på rot gör det förbehållet, att statens eget folk i första hand får ombestyra utdrivningen åt köparen. För att vi skola erhålla fasta skogsarbetare på skogarna för de viktiga sommararbetena, erfordras, att vi på ett eller annat sätt sörja för, att de ha fullt upp av arbete även under vintern.

Resultatet av utredningen, vars detaljer här måste lämnas å sido, är emellertid, att under 1:sta 20-årsperioden skulle på kronoparken kunna beredas jämn sysselsättning under 200 dagar åt 40 arbetare eller sålunda åt en på var 80:de hektar totalareal (eller 66 hektar produktiv skogsmark). Men, som förut är nämnt, nedgår avverkningsbeloppet under 2:dra 20-årsperioden högst avsevärt, vilket jämte den omständighet, att alla sankmarker äro torrlagda, alla vägar byggda etc., medför, att endast 22 arbetare kunna få jämn sysselsättning året runt. Under 2:dra 20-årsperioden skulle sålunda erfordras en arbetare på var 147:de hektar totalareal (eller 120 hektar produktiv skogsmark).

Om man emellertid tänker sig, att Ansjö kronopark läge så till, att det ej lönade sig att kola på skogen, men att avsättningsförhållanden i övrigt voro desamma, som förut är nämnt, skulle under 2:dra perioden erfordras endast 15 arbetare och sålunda en på 216 hektar totalareal (eller 176 hektar produktiv skogsmark).

Även om under nuvarande förhållanden, då skogarna avsevärt överavverkas, det skulle erfordras ett vida större antal skogsarbetare än under 2:dra och 3:dje därpå följande 20-årsperioderna, då avkastningen helt visst kommer att gå ned, bjuder dock försiktigheten, att ett ej större antal arbetare anställas, än att de för all framtid kunna beräknas få sin utkomst från skogen. Bristen i arbetskraft skulle fyllas med lösa arbetare. Sålunda anser herr Holmgren, att på sådana skogar, som äro något så när likartade med Ansjö kronopark, omkring 150 hektar totalareal eller 120 hektar produktiv skogsmark äro tillräckliga att giva en besuten skogsarbetare sin fulla utkomst. Kan däremot kolning ej bedrivas på skogen, erfordras omkring 215 hektar totalareal eller 175 hektar produktiv skogsmark.

Vilka skogar skulle nu kunna anses ungefär jämförliga med Ansjö kronopark? Detta är naturligtvis ej lätt att säga, därest man vill gå i detalj,

men vill man se saken något så när i stort, torde man kunna säga att skogarna inom de tre sydligaste av Norrlandsdistrikten äro jämförliga med nämnda park.

För beräkning av antal erforderliga arbetare är nödvändigt att utreda, huru stor den zon är, inom vilken skogskolning kan bedrivas. Utgående från att denna zon i genomsnitt är 2 mil bred på var sin sida om nu befintliga och planerade, sannolika järnvägar, har arealen uppmätts på generalstabskartor. Den på detta sätt erhållna arealsiffran uppgår till i runt tal 330,000 hektar. Enligt vederbörande jägmästares uppgifter uppgår hela arealen mark, där intensiv, rationell skogsvård nu kan och om 10 år beräknas kunna bedrivas, inom de tre sydliga distrikten till 755,516 hektar. Utgående från förut beräknade siffror på den areal en arbetare kan anses medhinna att sköta om, skulle inom nämnda tre distrikt erfordras omkring 4,200 på skogarna bofasta arbetare.

På grund av markens lägre produktionsförmåga, den avsevärt mindre kubikmassan per hektar m. m. på kronoparkerna inom övre Norrland jämfört med förut avhandlade områden, är tydligt, att ett vida färre antal arbetare äro erforderliga inom de nordliga distrikten. Då jag från detta område ej har någon detaljutredning att stödja mig vid, vill jag här göra ett enkelt antagande. För att vara riktigt på den säkra sidan går jag ut ifrån, att den areal, som under olika förhållanden belöper sig på varje arbetare inom de 4 nordligaste distrikten, bör vara dubbelt så stor som i södra Norrland. Kolningszonen inom de 4 nordligaste distrikten omfattar omkring 750,000 hektar beräknat efter en bredd av 1 mil på var sin sida om nuvarande och sannolikt blivande järnvägar. Hela arealen för intensiv skogsvård nu och inom 10 år uppgår till 2,725,047 hektar. I övre Norrland skulle sålunda erfordras i runt tal 5,340 fasta arbetare eller för Norrland och Dalarna omkring 9,500. Då det redan finnes 1,566 bosättningar inom här ifrågakvarande skogar, skulle sålunda i och med införande av rationell, intensiv skogsvård å detta område erfordras omkring 8,000 på skogarna bofasta arbetare.

Då emellertid hela denna beräkning utgår från de förhållanden, som äro rådande efter nuvarande period med starkt forcerade avverkningar, är det påtagligt, att nyss angivna antal fasta arbetare är att betrakta såsom ett lågt minimum.»

»Då emellertid hela denna beräkning utgår från de förhållanden, som äro av endast en mils bredd, har han utgått från den förutsättningen, att träkolen borde kunna bära den långa järnvägsfrakten ned till mellersta Sveriges bergslager. Då det emellertid för framtiden synes oundvikligt, att åtminstone tackjärnstillverkningens tyngdpunkt flyttas till övre Norrland, där den största tillgången på rik, lättbruten malm, billig vattenkraft och på kolved finnes, och då den långa järnvägsfrakten härigenom bortfaller, torde anledning icke längre finnas att räkna med smalare kolningszoner även för övre Norrland än 2 mil från järnväg. Under sådana förhållanden

Behovet av skogsarbetare och tillgång på odlingsmark i kronoparkerna.

erhåller man de skogskolningsarealer och arealer övrig duglig skogsmark, som angivas i nedanstående tabell 7. Härvid förutsättes, att hittills beslutade järnvägslinjer blivit färdigbyggda samt att den dikningsvärda marken blivit avdikad och uppodlad eller skogbärande. Dennas avdikning och uppodling i den mån den är odlingsvärd, jämte övriga skogsvårdsarbeten beräknas under tiden giva kolonisterna lika mycket arbetstillfällen, som sedermera tillskapas genom den förbättrade skogsavkastningen. Med utgångspunkt från herr Holmgrens siffror för Ansjö kronopark som gällande nedre Norrland och Dalarna, nämligen 1 brukningslägenhet, levererande 200 skogsdaysverk per år, för varje 120 hektar duglig skogsmark, där kolning kan bedrivas, och för övrig skogsmark en för varje 175 hektar, hava motsvarande siffror fördubblats, alltså respektive 240 och 350 hektar för skogsmarken i Norrbottens län, och för Västerbottens

Tabell 7. Skogskolningsarealer inom 2 mil från byggda eller beslutade järnvägar samt övrig duglig skogsmark efter avdikning samt för deras skogsvård behövlig arbetskraft och antal brukningslägenheter (med 200 dagsverk per år) å de norrländska kronoparkerna (enligt kolonisationskommittén).

Län eller landsdel	Skogskolningsarealer inom 2 mil från järnvägslinje			Övrig duglig skogsmark efter avdikning			Summa för rationell skogsvård nödiga brukningslägenheter	
	Kvkm.	Hektar per 200 dagsverk årligen	Antal brukningslägenheter å 200 dagsverk	Kvkm.	Hektar per 200 dagsverk årligen	Antal brukningslägenheter å 200 dagsverk	Antal	Medelareal odlingsmark hektar
<i>Norrbottens län:</i>								
lappmark	5,778	240	2,407	4,264	350	1,218	3,625	22.0
kustland	2,431	240	1,013	5,463	350	1,561	2,574	22.8
Summa	8,209	240	3,420	9,727	350	2,779	6,199	22.3
<i>Västerbottens län:</i>								
lappmark	3,122	180	1,734	3,806	300	1,269	3,003	14.1
kustland	2,100	180	1,167	81	300	27	1,194	7.2
Summa	5,222	180	2,901	3,887	300	1,296	4,197	12.1
<i>Övre Norrland</i>								
Jämtlands län	13,431	212	6,321	13,614	334	4,075	10,396	18.2
Västernorrlands »	1,079	120	899	93	175	53	952	4.6
Gävleborgs »	622	120	518	862	175	493	1,011	2.4
Kopparbergs »	426	120	355	474	175	271	626	5.0
	187	120	156	3,086	175	1,763	1,919	4.0
<i>Nedre Norrland</i>	2,314	120	1,928	4,515	175	2,580	4,508	3.9
<i>Hela Norrland</i>	15,745	191	8,249	18,129	272	6,655	14,904	13.9

län satts till respektive 180 och 300 hektar. Sedan sålunda det för rationell skogsdrift behöfliga antalet brukningslägenheter inom olika län erhållits, har dessas medelareal uträknats under förutsättning, att all i tabell 1 upptagna inägor och odlingsbar mark fördelas å dessa brukningslägenheter. Såsom synes finnes i Norrbotten överskott av odlingsbar jord inom kronoparkerna, i det varje lägenhet skulle erhålla i genomsnitt 22.3 hektar sådan mark. Däremot bliva lägenheterna i de övriga länen, i Västerbottens län dock ännu 12 hektar (i kustlandet endast 7.2 hektar), i Västernorrlands län minst med 2.4 hektar, i de övriga sydligare länen mellan 4 och 5 hektar.

I tabell 8 angives efter domänverkets förvaltningsberättelser för varje norrländskt län antalet skogstorp och odlingslägenheter vid slutet av åren 1916, 1922 och 1923 samt deras areal 1922, totalt och i medeltal per

Tabell 8. Antal skogstorp och odlingslägenheter vid slutet av åren 1916, 1922 och 1923 samt deras areal 1922, totalt och i medeltal per lägenhet, jämte antal upplåtta kolonat vid 1923 års slut, inägor och inventerad odlingsmark å de norrländska kronoparkerna samt maximiantal kolonat med angivna medelarealer odlingsmark.

Län eller landsdel	Antal skogstorp och odlingslägenheter vid slutet av 1916, 1922 och 1923 samt deras areal 1922 totalt och i medeltal per lägenhet					Antal upplåtta kolonat 1924	Inägor samt inventerad odlingsmark	Antal odlingslägenheter med angivna medelarealer				Överskott (+) eller brist (-) i den intensiva skogs-vårdens bostads-behov	
				Areal år 1922				Redan upplåtta	Maxi-antal nya	Medelareal för alla lägenheter	Summa lägenheter		
	1916	1922	1923	hektar	medeltal per st.								st.
<i>Norrbottens län:</i>													
lappmark	196	222	236	1,108	5.0	44	796	280	4,402	17	4,682	+ 1,057	
kustland	386	527	559	2,598	4.9	198	587	757	3,156	15	3,913	+ 1,339	
Summa	582	749	795	3,706	4.9	242	1,383	1,037	7,558	16.1	8,595	+ 2,396	
<i>Västerbottens län:</i>													
lappmark	483	640	670	3,212	5.0	238	423	908	1,580	17	2,488	- 515	
kustland	141	219	229	1,221	5.6	35	86	264	309	15	573	- 621	
Summa	624	859	899	4,433	5.2	273	509	1,172	1,889	16.6	3,061	- 1,136	
<i>Övre Norrland</i>	1,206	1,608	1,694	8,139	5.1	515	1,892	2,209	9,447	16.2	11,656	+ 1,260	
Jämtlands län	12	25	28	116	4.6	18	42	46	321	12	367	- 585	
Västernorrlands »	132	240	242	1,192	5.0	10	24	252	-	9.3	252	- 759	
Gävleborgs »	4	6	7	29	4.8	25	31	32	278	10	310	- 316	
Kopparbergs »	22	35	36	188	5.4	3	77	39	731	10	770	- 1,149	
<i>Nedre Norrland</i>	170	306	313	1,525	5.0	56	174	369	1,330	10.4	1,699	- 2,809	
<i>Hela Norrland</i>	1,376	1,914	2,007	9,664	5.0	571	2,066	2,578	11,041	15.2	13,355	- 1,549	

lägenhet, jämte antal upplåtna kolonat den 1 juli 1924. Vidare göres en beräknad fördelning av inägor och inventerad odlingsmark, i första hand till fyllnadsmark åt redan befintliga lägenhetsinnehavare, så att dessa bekomma angivna medelarealer, olika för olika län, samt angives det maximiantal nya lägenheter, som kunna vid fullständig kolonisation erhållas med motsvarande medelarealer. Dessa medelarealer ha för lappmarkerna satts till 17 hektar, för Norr- och Västerbottens kustland till 15 hektar, för Jämtlands län till 12 och för Gävleborgs och Kopparbergs län till 10 hektar. Inom Västernorrlands län finnas redan så många lägenhetsinnehavare å kronoparkerna, att om all odlingsmark fördelas mellan dem, de likväl endast erhålla 9.5 hektar var. Dessa arealer, som ju alla ligga inom de i propositionen angivna maximi- och minimigränserna, hava tilltagits något i överkant beträffande övre Norrland, dels med hänsyn till att 20 à 30 % av den inventerade odlingsmarken torde vara olämplig för sitt ändamål, dels med hänsyn till det mera extensiva jordbruk, huvudsakligen foderproduktion, man där är hänvisad till. Jämföras de sålunda erhållna antalen lägenheter med det behov av lägenheter för det rationella skogsbruket, som framgår av föregående tabell, så visar sig för Norrbottens län ett överskott av lägenheter på ungefär 2,400, men för samtliga övriga län en brist, för Västerbottens län på 1,136 stycken, för Kopparbergs län 1,149 stycken, Västernorrlands län 759 stycken (inga nya lägenheter kunna utlämnas, om de redan befintliga lägenhetsinnehavarna skola kunna erhålla utökning till i genomsnitt 9.5 hektar odlingsareal). För Jämtlands län uppstår en brist av 585 och för Gävleborgs län en brist av 316 lägenheter.

Denna rätt starkt begränsade tillgång på odlingsmark å kronoparkerna inom vissa län, utgör en kraftig maning, att taga noga hänsyn till att så hushålla med densamma, att de inom vissa län redan ingalunda fåtaliga familjer, som redan slagit sig ned å kronoparkerna, må i främsta rummet erhålla nödigt tillskott av odlingsmark till de ofta allt för snävt tilltagna områden, som upplåtits åt dem, samt att i övrigt man icke i så stor utsträckning utdelar kolonat av maximistorlek, att det för skogsbruket nödiga antalet bosättningar måste i allt för hög grad underskridas i brist på odlingsmark. På sådana trakter torde oftast en proportionsvis större del av den odlingsbara jorden befinna sig i enskild ägo, och det gäller där att tillgodose det renodlade jordbruksintresset med sådan jord.

Kolonisationens huvudsyftemål.

Med den ståndpunkt vi i det föregående intagit till frågan om införande av ett rationellt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna är det oss alldeles omöjligt att acceptera det genomgående åsidosättande av denna fråga, till förmån för rena jordbruks- och egnahemssynpunkter, som gjort sig gällande i den kungl. propositionens såväl motivering som framlagda förslag. Vi hava därför föreslagit en ändrad lydelse på 1 § i det framlagda förslaget till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparkerna i Norrland och Dalarna. Först och främst torde en be-

gränsning böra ske i så måtto, att desamma icke må gälla *ovan odlingsgränsen* inom Norrbottens och Västerbottens län, och detta såväl med hänsyn till de större svårigheterna för att få jordbruket bärigt som med hänsyn till lapparnas rättigheter. Medan den av Kungl Maj:t föreslagna lydelsen betonar syftet med kolonisationen som uteslutande att befrämja »uppkomsten av jordbruk och egna hem», anse vi, som finna att detta speciella krav i många fall ännu under åtskilliga år kan i stort sett bättre tillgodoses genom understödjande av jordbruks- och egnahemsnybildning på av enskilda innehavd jord, där denna är bättre lämpad för odling och bättre belägen för jordbruksprodukternas avsättning än vad fallet är med de merendels avsides belägna kronoparkerna. Vi hava därför föreslagit en sådan ordalydelse av paragrafen, att det mera stadigvarande behovet av arbetskrafter för införande av rationell skogsvård sättes som främsta syftemål för kolonisationen. Vi ha vid avvägandet av behovet av arbetskrafter velat betona, att hänsyn skall tagas till vad förut finnes å orten disponibelt. Vi återropa vad i det föregående anförts om den begränsade tillgången på odlingsmark å kronoparkerna, särskilt i de sydligare delarna av Norrland, såsom ett tvingande skäl att icke alltför mycket söka framlocka större självständiga jordbruk å sådana kronoparker, där behovet av arbetskraft kan tänkas bliva större än vad som motsvaras av tillgången på odlingsmark.

Emellertid förefinnes särskilt i Norrbottens län även i genomsnitt ett stort överskott av odlingsjord, och likaså torde på sina ställen mera lokalt råda större tillgång på sådan jord, än som motsvarar behovet av arbetskraft för skogsbruket. Finnas å sådana ställen förutsättningar för erhållande av annan arbetsförtjänst i så stor utsträckning, som utöver inkomsten från kolonatet erfordras för innehavarens och hans familjs nöjaktiga bärgning, anse vi att kolonat böra utläggas för kompetent sökande, ehuru behov av arbetskrafter för kronoparken icke föreligger.

Då på grund av hittills rådande överavverkning en viss överbefolkning uppstått på olika ställen av norrlandskusten, sysselsatt vid den måhända alltför kraftigt utvecklade träförädlingsindustrin, och det i propositionens förslag till § 1 gjorda reservationen för »ortens befolkning» att i främsta rummet erhålla kolonat, möjligen kan vara hinderlig för en arbetslös, ofta ursprungligen från skogsbygden kommen arbetare, som en längre tid varit bosatt i kustlandet, att erhålla kolonat, exempelvis å en i lappmarken belägen kronopark, hava vi ansett oss böra föreslå en ändring, så att kolonaten skola i främsta rummet vara avsedda för *vid ortens klimat och levnadsförhållanden vana personer*. Den nödiga garantin, för att icke genom kolonisationen förut befintlig befolkning i orten skulle fråntagas sina hittillsvarande möjligheter till arbetsförtjänst å kronoparkerna, ligger i begränsningen av kolonisationen till att anskaffa det behov av arbetskrafter utöver vad förut finnes i orten disponibelt, samt däri, att rationell skogsvård skall införas, varigenom många nya arbetsstillfällen skapas.

Organisa-
tionen.

I § 3 hava vi yrkat vissa ändringar beträffande själva organisationen, för vilka motivering lämnats i den av herr Hage väckta motionen nr 374 i andra kammaren, vilken till sitt yrkande i dess helhet sammanfaller med denna motion. Emellertid har från synnerligen sakkunnigt håll inom domänstyrelsen efter propositionens avlämnande framkommit ett uppslag, som synes oss värt allt beaktande, vadan vi ansett oss böra här återgiva detsamma. Det var för en tid sedan infört i tidningen Nya Dagligt Allehanda och härstammar från byråchefen i domänstyrelsen C. G. Cassel, förut överjägmästare i Luleå distrikt av Norrbottens län. Han har i saken uttalat följande:

»För att kunna bedöma huruvida en organisationsform är den rätta eller huruvida den bör givas företräde framför en annan, är det framför allt av vikt att i grund och botten känna den verksamhet eller det företag, för vilken den är avsedd.

Det torde därför vara på sin plats att först i korthet redogöra för kolonisationens uppgift och förutsättningar, med särskilt avseende fäst vid möjligheterna att å de norr- och västerbottniska kronoparkerna, dit den huvudsakliga delen av nu berörda kolonisation kommer att förläggas, skapa livsuppehälle åt en bofast befolkning, hänvisad till att ur den odlingsbara marken hämta den huvudsakliga delen av sin föda antingen direkt eller indirekt genom boskapsskötsel. Den karga naturen kräver ett noggrant urval av kolonister och förutsätter nästan undantagslöst, att till kolonister endast antages folk från orten, som alltifrån barndomen är vant vid traktens förhållanden och förstår att utnyttja alla till buds stående arbets- och förvärvsmöjligheter, särskilt under de första, ofta rätt så brydsamma åren på det nya kolonatet. Men därjämte behöver kolonisten sakkunnig ledning i fråga om både byggnadernas uppförande och odlingsarbetet, ej minst beträffande torvmarkernas odling. Även i skötseln av dessa odlingar är det av vikt, att kolonisten kan få lita till verklig sakkunskap. Och till sist behöver kolonisten ekonomiskt understöd såväl genom direkta anslag eller bidrag, som också i form av arbetsförtjänst. Rätt så viktigt är därjämte, att penningarna kunna göras fortast möjligt och lätt tillgängliga för kolonisten, vilken i regel icke kan få någon kredit utan ställande av borgen, vilket sistnämnda även torde vara förenat med ganska stora svårigheter.

När det nu gäller att finna en lämplig form för den organisation, som skall handhava kolonisationsverksamheten på kronoparkerna inom Norrland och Dalarna, så är det i första hand av vikt att kunna bedöma, i vilken omfattning ett verkligt behov föreligger inom orterna att bereda den obesutna befolkningen en *tryggad* utkomst såsom odlingens pionjärer å de stora vidderna på kronans skogar. Härtill äro onekligen de i propositionen föreslagna länsnämnderna med respektive landshövdingar i spetsen väl skickade. Sålunda torde särskilt i de båda nordligaste länen befolkningen vara van vid att se upp till landshövdingen, som den det åligger

att hava en viss landsfaderlig omtanke om länets inbyggare. Även i fråga om urval av kolonister böra länsnämnderna få anses äga goda förutsättningar att lyckligt lösa sin uppgift, genom den kontakt med förhållandena i orterna, som bör kunna åstadkommas genom den utsedde ortsrepresentanten.

För att kolonisten skall erhålla en tryggad utkomst måste han få påräkna en någorlunda jämn tillgång till arbetsförtjänst, och den härför nödiga tillgången till arbete måste nog så gott som uteslutande sökas och beredas å kronans skogar. För att kunna bedöma denna fråga rätt, synes det oavvisligt, att den myndighet, domänstyrelsen, som har sig anförtrodd ledningen av statsskogarnas skötsel, härvidlag får ha sitt ord med i laget, och detta av flera anledningar. Det gäller nämligen ej så mycket att avgöra, i vilken utsträckning viss arbetskraft fordras här eller där på kronoparkerna under ett eller annat år, utan fastmera att kunna beräkna behovet härav för en avsevärd tid framåt, och detta sammanhänger direkt med den uppfattning, ledningen för verket har, om vilka kostnader det kan anses som ekonomiskt riktigt att nedlägga på olika marker med hänsyn till deras produktionsförmåga.

Även om det skulle kunna sägas, att en jägmästare för sitt revir och en överjägmästare vad beträffar eget distrikt skulle kunna i viss mån självständigt bedöma detta spörsmål, är det dock ej givet, att domänstyrelsen utan vidare är av samma åsikt som dessa. Emellertid är det givet, att dessa tjänstemäns erfarenhet icke kan i sådana av rent lokala förhållanden beroende frågor sträcka sig utöver det egna förvaltningsområdet. När därför i propositionen föreslås, att beträffande sådana län som Norrbottens till exempel, inom vilket ej mindre än trenne överjägmästaredistrikt äro företrädde, allenast en representant för den lokala skogsförvaltningen skall äga säte och stämma i länsnämnden, är det redan av sistnämnda orsak, denne tjänstemans obekantskap med förhållandena utom eget tjänsteområde, ägnat att väcka berättigade tvivel om det ändamålsenliga i ett dylikt arrangemang.

Tager man därjämte i betraktande, att vid planerandet och utförandet av de förberedande arbetena för iordningsställande av ett kolonisationsområde, såsom anläggandet av vägar, anordnandet av huvuddikena å myrkomplexerna m. m. dylikt, avsevärda fördelar för revirskötseln kunna vinnas, om dessa vägar och avdikningsföretag kunna anordnas i anslutning till övriga dylika inom reviren och distriktet planerade arbeten, arbeten, vilka äro beroende av i vilken utsträckning domänstyrelsen ansett sig kunna och böra anvisa medel härtill, så är det ofrånkomligt, att länsnämnderna stå i direkt samverkan ej blott med domänstyrelsen, utan också med vederbörande överjägmästare och genom denne med respektive jägmästare. På så sätt är det möjligt att uppnå den intima samverkan med skogsstatspersonalen, som allmänt framhållits såsom en av de viktigaste förutsättningarna för att kolonisationen skall fram-

gångsrikt kunna bedrivas; utan att bryta med skogsstatspersonalens organisation, som är grundad på att överjägmästaren är chef för skogspersonalen inom distriktet, och att denna personal icke är skyldig emottaga order angående sin tjänsteutövning från någon annan än distriktschefen och domänstyrelsen.

Länets kolonisationsnämnder, som böra hava till huvudsaklig uppgift att taga initiativ till de koloniseringsåtgärder, vilka sedermera av riksdagen på förslag av Kungl Maj:t fastställas till utförande, samt antaga kolonister, böra därför utgöras av respektive landshövdingar och en orsrepresentant samt vederbörande överjägmästare i frågor, som röra dessas distrikt. Därjämte böra länsnämnderna i allt vad som rör själva uppodlingen av kolonaten samt den odlade jordens rätta skötsel, utöva en ledande, rådgivande och kontrollerande verksamhet genom särskilt jordbrukskunnigt biträde. I anslutning härtill böra länsnämnderna därjämte få fastställa ritningar för och besluta om byggnaders uppförande å kolonaten.

Å domänverket åter bör ankomma att utföra alla de arbeten för kolonisationsverksamheten, vilka icke skola utföras av kolonisten, kontrollera sådana av denne verkställda arbeten, vilkas tillsyn icke åligger länsnämnderna, samt uppbära, utbetala och redovisa anslagna medel. Härigenom vinnes enhetlighet i redovisningen, möjlighet att genom domänstyrelsens inköpsavdelning centralisera och förbilliga anskaffning av byggnadsmaterial m. m. dylikt, samt för kolonisterna den icke oväsentliga fördelen att på närmaste håll, d. v. s. hos vederbörande jägmästare, få uppbära tillerkända anslag och bidrag. För att sätta skogsstatspersonalen i stånd att väl fullgöra sin uppgift i fråga om att leda och kontrollera byggnadsverksamheten å kolonaten, torde det bliva nödvändigt att anställa eller anlita särskilda byggmästare, men dessa kunna komma väl till pass vid utförande jämväl av andra byggnadsföretag, som åligga skogsstatens personal.

Det nödvändiga samarbetet mellan länsnämnderna och domänstyrelsen torde böra ordnas på följande sätt: Länsnämnderna uppgöra årligen sina till Konungen ställda förslag jämte kostnadsberäkningar och anslagsäskanden samt ingiva desamma till domänstyrelsen, som sammanställer förslagen och med ett eget yttrande överlämnar dem till Kungl. Maj:t. När sedan statsmakternas beslut fattats, överlämnas dessa till domänstyrelsen, som dels expedierar dem till länsnämnderna, dels i form av fastställda förvaltningsförslag tillställer dem vederbörande jägmästare, i vad på dessa ankommer för verkställande och medlens utbetalande enligt givna föreskrifter. Dessa föreskrifter böra vara avfattade i samförstånd med länsnämnderna, på det att nämnderna må kunna genom utfärdande av bevis angående utförda eller fullgjorda odlingsarbeten berättiga kolonist att erhålla ersättning härför.

Genom domänverkets väl ordnade bokföring låter det sig lätt utföra

att vid alla medels utbetalande genom jägmästarna direkt påföra utgifterna respektive anslag eller fonder.

Denna sålunda skisserade organisation för kolonisationsverksamheten skulle alltså i jämförelse med propositionens förslag i denna del i första rummet medföra en rätt avsevärd lättnad i arbetet för egnahemsavdelningen inom jordbruksdepartementet, men även för länsnämnderna. Dessa, vilka icke skulle befatta sig med någon medelsredovisning, torde med sin föreslagna anordning av medelsförvaltningen icke behöva, såsom i propositionen ifrågasatts, anlita länsstyrelsernas eller hushållningssällskapens personal, utan den mera statistiska bokföring som erfordras torde kunna utföras av det lantbrukstekniska biträdet.

För domänverkets vidkommande synes det ökade arbetet ej erfordra mera än anställandet av en byråjägmästare, med uteslutande uppgift att under överinseende av en av skogsbyråcheferna handhava ärenden, som röra kolonisationen. Medelsredovisningen och statistiken kan skötas med nu befintlig personal. Kostnaderna för anställande av förenämnda domän-tjänsteman kan beräknas till cirka 8,000 kronor per år.

Med av mig föreslagna anordning kan den i propositionen eftersträfvade decentralisationen ernås. Den statliga tjänstemannakår, som får bära den största anparten av arbetet, får fullgöra detsamma utan att slitats emellan olika myndigheter och under enhetlig ledning i överensstämmelse med det överordnade verkets och kårens organisation.

Och till sist kan en betydande besparing i organisationskostnader — propositionen räknar i detta avseende med en årskostnad av 50,000 kronor — ernås genom att klokt utnyttja de organ, staten redan har till sitt förfogande.»

Den av byråchefen Cassel skisserade organisationen söker på ett efter vår mening förtjänstfullt sätt sammanföra de även av honom förordade länsnämnderna med de domänverkets tjänstemän, inom vilkas verksamhetsområden, kolonisationsverksamheten skulle komma att bedrivas. Icke minst ur den synpunkten, att de blivande kolonisterna, sedan de kommit i det stadiet, att de skola börja reda sig utan den statshjälp, som lämnas dem genom länsnämnderna, för sin utkomst, för erhållande av förnödenheter och arbetstillfällen från den omgivande kronoparken bliva i så hög grad beroende av vederbörande revirförvaltare och hans förmän, är det av stor betydelse, att redan från kolonaternas första utläggande ett tillmötesgående samarbete blir etablerat mellan de olika myndigheter, som hava med saken att göra. I motionen ha vi sökt ernå detta syfte med den föreslagna kolonatispektören, men givetvis kan det nödiga sambandet även vinnas genom en i domänstyrelsen anställd tjänsteman, som har till uteslutande uppgift att handhava de delar av kolonisationsförvaltningen, som böra höra under domänstyrelsen och som för övrigt utgör den förmedlande länken mellan detta verk och länsnämnderna. Då enligt vår mening kolonisternas utkomstmöjligheter böra i första rummet och i regeln grun-

*Samverkan
med skogs-
staten.*

das på den arbetsförtjänst de kunna erhålla å vederbörande kronopark med det egna jordbruket som ett komplement, åtminstone till en början, är detta intima samarbete en av de viktigaste förutsättningarna för en framgångsrik verksamhet. Då vi därjämte anse, att staten kan och bör till fördel för bibehållandet och förökandet av statens skogskapital söka nyttiggöra all den arbetskraft, som kan komma att stå den till buds från kolonisternas sida, ha vi ansett oss kunna fullt försvara det yrkande vi gjort om upptagande i en särskild paragraf, nr 32, av en bestämmelse att å andra sidan kolonist bör genom statens försorg beredas arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete, äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behöfliga inventarier, för erläggande av till kronan utgående lega samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärgning. Kan en sådan garanti erbjudas, torde inga svårigheter möta att få ett för skogsbruket tillräckligt antal arbetskrafter och då bli samtidigt alla odlingsmöjligheter, med undantag möjligen för Norrbottens län, fullt utnyttjade. Kopplas däremot frågan om den rationella skogsvården ifrån, kan man befara, att i många fall de framtida möjligheterna för skogsbrukets intensifiering förfaras, samt att kolonisternas utkomstmöjligheter bliva mycket beskurna. Det kan ju inte vara kolonisationens egentliga syftemål att på bekostnad av de norrländska kronoparkernas nuvarande skogsmark och deras utvecklingsmöjligheter genom en ny »avvittring», om ock i jämförelsevis liten skala, söka åstadkomma en mängd »självförsörjande» rena jordbruk med skog även till avsalu, vars inlösen drar jämförelsevis stora summor och därmed lätt kan föra innehavarna i händerna på hänsynslösa skogsspekulanter. Erfarenheterna från den stora avvittringen, sådana de kunna utläsas i siffrorna i tabell 2, uppmuntra sannerligen icke därtill. Beträffande kolonisationen å kronoparkerna i Norrland måste den stora grundregeln bliva åstadkommandet, av småbruk för de skogsarbetare, som önska sådana vid sidan av sitt arbete å kronoparkerna, och som tillförsäkras tillräckligt med sådant arbete för sitt uppehälle.

Syftet med denna motion har varit att i vissa avseenden komplettera motiveringen till den av herr Hage i samma ämne väckta motionen nr 374 i andra kammaren, med vars yrkande denna motions yrkande fullt överensstämmer. Vi hänvisa därför i övrigt till motiveringen i denna motion.

I överensstämmelse med vad vi här ovan anfört vilja vi alltså härmed uttala, att vi finna det önskvärt, att riksdagen — i samband med fattande av beslut med anledning av propositionen — måtte hos Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t snarast, om möjligt redan till nästa riksdag, framlägger förslag rörande:

A) Frågan om utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norr-ländska kronoparkerna i enlighet med kolonisationskommitténs förslag samt i samband därmed tager under övervägande, vilka åtgärder, som kunna anses erforderliga för att kolonister (inklusive innehavare av nybyggeslägenheter vid Alträsk i Norrbotten) samt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen må kunna erhålla sådan inkomst, att desamma tillsammans med inkomsten från den brukade jorden blir sådan, att brukaren kan leva på densamma, samt

B) Frågan angående omförande till kolonat av vissa odlingslägenheter och nybyggen inom de sex nordligaste länen i huvudsaklig överensstämmelse med kolonisationskommitténs förslag.

Under hänvisning till ovanstående motivering samt till vad herr Hage m. fl. anfört i en samtidigt i andra kammaren avgiven motion i samma ärende, ävensom under framhållande av att bifall till vår motion torde nödvändiggöra ett i någon mån ökat anslag utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, hemställes alltså,

att riksdagen — under uttalande av önskvärdheten av, att Kungl. Maj:t upptager de här ovan under A och B upptagna frågorna till prövning och om möjligt till nästa års riksdag framlägger förslag i desamma — måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 90, dock med följande ändringar:

I) det som bilaga A till propositionen fogade förslaget till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna erhåller den delvis ändrade lydelse, som av bifogade bilaga A framgår;

II) Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga åtgärder i syfte att nyssnämnda i till motionen bifogade bilaga A angivna allmänna grunder må i huvudsak så långt möjligt vinna tillämpning jämväl på redan beslutade kolonisationsföretag;

III) för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisas, utöver uppkommen behållning, för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 180,000 kronor.

Stockholm den 23 mars 1925.

C. I. Asplund.

N. J. F. Almkvist.

I motionens syfte instämmer

Gustav Rosén.

Bilaga A.

Förslag

till

allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Allmänna bestämmelser.

§ 1.

A sådana inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län ävensom *nedom odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens län belägna kronoparker, som befinnas lämpliga för införande av rationell skogsvård, må i den utsträckning, som betingas av därigenom ökat, mera stadigvarande behov av arbetskrafter utöver vad förut finnes i orten disponibelt, å därför lämplig mark på här nedan angivna villkor upplåtas jordbrukslägenheter (kolonat), i främsta rummet avsedda för vid ortens klimat och levnadsförhållanden vana personer; dock må kolonat å kronopark inom nämnda län även utläggas, där eljest än genom skogsarbete å kronoparken förutsättningar finnas för erhållande av annan arbetsförtjänst i så stor utsträckning, som utöver inkomsten från kolonatet erfordras för innehavarens och hans familjs nöjaktiga bärgning.*

§ 2.

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 3.

För handläggning av frågor om kolonisationsåtgärder å kronoparker i Norrland och Dalarna må Kungl. Maj:t, i mån av behov, tillsätta särskilda kolonisationsnämnder i de sex nordligaste länen, börande dylik kolonisationsnämnd i regel bestå av vederbörande landshövding jämte en representant för statens lokala skogsförvaltning *ävensom en representant för länets kolonister samt en praktiskt förfaren man, företrädande jordbruks- och egnahemsintresset inom länet.*

Närmare föreskrifter om kolonisationsnämndernas sammansättning, rörande sättet för väljande av kolonisternas representant samt rörande nämndernas verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

Ledningen av och kontrollen över sagda nämnders verksamhet utövas av jordbruksdepartementet *genom en särskilt förordnad tjänsteman (kolonisationsinspektör).*

§§ 4—6

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Om nyttjanderätt till kolonat.

§§ 7—8

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 9.

Då kolonat första gången upplåtes, skall kolonist för de första *åtta* åren av upplåtelse tiden tillerkännas frihet från erläggande av lega. Under återstående del av den tid, kolonist innehar kolonatet med nyttjanderätt, skall han erlægga en årlig lega, beräknad till 3,6 procent av sammanlagda beloppet av den kolonatet tilldelade odlingsmarkens i och för köpeskillningens bestämmande fastställda värde och den av kolonisten uttagna byggnadshjälpen.

Sälunda fastställd lega inbetalas i den ordning, som från statens sida vid upplåtelsen närmare bestämmes.

Kolonist må erhålla rätten att inbetala legan i mindre poster på lämpligt sätt uppdelade på olika årstider.

§ 10.

Inom femton år från den dag, då kolonist tillträtt kolonatet, skall denne hava uppodlat minst tre tiondelar av kolonatets odlingsmark; dock åligge det därvid kolonist att uppodla under de första tre åren en hektar, under de närmast följande tre åren ytterligare en hektar samt under de därpå följande tre åren ytterligare en hektar, allt i enlighet med vad som vid upplåtelsen närmare bestämmes i fastställd odlingsplan.

Kolonist åtnjute härvid en kontant odlingshjälp, utan återbetalningsskyldighet, av 750 kronor, att utbetalas i terminer efter arbetets fortgång i den mån kolonisten enligt fastställd odlingsplan uppodlar samt, i mån av behov, kalkar och gödslar en och en halv hektar torvmarksjord jämte ett mindre, till potatisland avsett område fastmarksjord.

I de fall, då kolonist därom gör framställning, må en hektar av kolonatet kunna genom statens försorg och med användande av kolonist som arbetskraft uppodlas, kalkas och gödslas, varvid ovannämnda kontanta odlingshjälp ej må utgå.

I behöfliga fall må kolonist för den första uppodlingen kunna erhålla räntefritt lån till inköpande av utsäde.

§ 11.

Inom tid, som vid varje upplåtelse bestämmes, skall kolonist hava å kolonatet uppfört bostadshus och uthus i enlighet med vad som vid upplåtelsen närmare avtalas. Den tid, inom vilken byggnaderna skola vara fullbordade, må i allmänhet ej bestämmas senare än till *tio* år från den dag, då kolonist tillträdde kolonatet.

Kolonist åtnjute kontant byggnadshjälp intill 4,000 kronor, att utbetalas i terminer i mån av byggnadsarbetets fortgång. I undantagsfall kan, efter särskilt beprövande, detta belopp höjas, dock högst till 4,500 kronor.

Där så lämpligen ske kan, bör vederbörande kolonisationsorgan söka vidtaga åtgärder i syfte att erforderligt byggnadsvirke i försågat skick jämte annat byggnadsmaterial må kunna tillhandahållas kolonist till självkostnadspris å kolonisationsområdet.

Kolonat må kunna bebyggas genom statens omedelbara försorg, där kolonist därom gör framställning och förhållandena sådant motivera.

Det åligger kolonist att svara för byggnaders underhåll och brandförsäkring.

§ 12

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 13.

Kolonist må tillerkännas rätt till bete, utan avgift, å angränsande del av kronoparken för å detta vinterfödda hästar och nötkreatur, dock att i varje fall må från bete undantagas mark, varest betandet skulle förorsaka märkbart hinder för skogens återväxt.

§§ 14—15

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 16.

Avlopps- och avledningsdiken, som prövas erforderliga för kolonisationsarbetets genomförande, ävensom laggdiken, vilka möjliggöra odlingsarbetets omedelbara påbörjande, anläggas genom statens försorg. *Staten bekostar likaledes den torrläggning av kolonatet närliggande vattensjuka marker, som är nödvändig för frostländighetens minskande och för den odlingsbara markens inom kolonatet nöjaktiga torrläggning.*

Kolonist har skyldighet att dels underhålla sålunda upptagna diken i vad de ligga inom kolonatets område och dels *mot ersättning* deltaga i underhållet av utom kolonatets område belägna diken efter ty därom vid kolonatets upplåtande bestämmes.

§ 17.

Kronan ansvarar för skatt och annan allmän tunga, som belöpa å kolonat *under den tid, kolonist innehar detta med nyttjanderätt.*

§§ 18—19

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Om inlösen av kolonat.

§ 20

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 21.

Köpeskillingen för kolonat bestämmes med hänsyn till värdet å *odlingsbar* jord samt å skog och *erhållen* byggnadshjälp enligt allmänna grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t. Vid kolonatets upplåtande första gången skall i upplåtelsehandlingen angivas, huru köpeskillingen för kolonatet skall beräknas.

§§ 22—23

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 24.

I köpekontrakt, varom i § 23 sägs, skola intagas erforderliga förbehåll om servitut till förmån för såväl kronopark eller därå belägen fastighet, som den försålda lägenheten. Sålunda skall i allmänhet ägaren av sist-nämnda fastighet förpliktas tåla, att väg för utforsling av virke från kronoparken tages över lägenheten samt att över lägenhetens område till förmån för kronoparken eller därå belägen fastighet elektrisk ledning drages, allt dock mot ersättning för av servitutets utövande vållad skada, ävensom göras förbehåll om skyldighet för ägaren av den försålda lägenheten att underhålla väg.

Å andra sidan skall ägaren av den försålda lägenheten, om och i den mån så finnes nödigt, tillerkännas rätt att å kronoparken efter anvisning årligen taga viss angiven myckenhet husbehovsvirke och bränsle, ävensom rätt att å vissa platser å kronoparken eller därå belägen fastighet taga grus, sand, torv och lera till husbehov samt för fullgörande av den ägaren av den försålda lägenheten åliggande skyldighet att underhålla väg.

§ 25

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Särskilda bestämmelser.

§ 26.

Har kolonist vid utgången av första upplåtelse tiden ej inlöst kolonatet, äge han, därest villkoren enligt § 20 för inlösen av kolonatet uppfyllts, er-hålla kolonatet till sig upplåtet under nyttjanderätt för ytterligare femton år under oförändrade villkor, dock att därvid icke skall tillämpas vad i §§ 9 och 10 sägs om legofrihet och odlingsskyldighet.

Kolonist, som vid andra upplåtelse tidens utgång ej inlöst kolonatet, äge optionsrätt till förnyad upplåtelse, därvid Kungl. Maj:t må föreskriva de ytterligare jämkningar i upplåtelsevillkoren, som finnas nödiga.

§ 27

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 28.

Kolonist äger rätt till jakt och fiske å det till honom upplåtna området och bör, i den mån och för den tid så prövas lämpligen kunna ske, beredas rätt utan avgift till jakt — dock icke efter älg — samt till fiske även å an-gränsande kronopark.

§ 29.

Det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn, dels genom avgiftsfritt upplå-tande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig

mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke, *dels även på annat sätt, som kan anses lämpligt, där särskilda skäl därtill föreligga.*

§§ 30—31

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 32.

Kolonist bör genom statens försorg beredas arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete, äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behöfliga inventarier, för erläggande till kronan av utgående lega och annuiteter samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärning.

Bilaga B.

Till Konungen.

Dels i ett föredrag under den i mars månad detta år hållna skogsveckan, dels i en ledande artikel i Svenska Dagbladet under rubrik »Skogsbrist» har professor G. Cassel upptagit till behandling frågan om den ekonomiska politiken, som bör föras med anledning av beskaffenheten och åldersklassfördelningen i de norrländska skogarna. De synpunkter, som professor Cassel i dessa uttalanden låtit komma till synes, äro, om de skulle omsättas i handling, av den revolutionerande inverkan på Norrlands utveckling, att landstingens norrlandskommitté, som består av representanter, utsedda av Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens läns landsting icke ansett sig kunna lämna dem oemotsagda. Då det ovan nämnda föredraget ännu icke är i tryck tillgängligt, måste som utgångspunkt för nedanstående uttalanden tagas professor Cassels framställning sådan den föreligger i ovan nämnda tidningsartikel.

Med anledning av förslaget om utförande av en rikstaxering, som kunde tjäna som underlag för en allmän skogspolitik, uttalar professor Cassel, att man för närvarande vet nog beträffande den kvantitativa sidan av saken, då man känner, att en överavverkning i Norrland pågår. Botemedlet ser han ej endast i en större sparsamhet med skogstillgångarna. Utgående från att Norrlands skogar till huvudsaklig del utgöras av urskogsbestånd, efter vilkas avverkning ett tvärt omslag i fråga om avverkningskvantitet och i sammanhang därmed även i fråga om möjligheterna till industriens bibehållande i nuvarande omfattning kommer att äga rum, anser han, att icke endast en begränsning av vår träindustri är nödvändig, utan även att densamma måste koncentreras till södra delarna av landet. Man måste göra klart för sig, »att det är absolut nödvändigt att hålla tillbaka Norrlands utrustning med människor och kapital».

Professor Cassel säger själv, att han i sin tidningsartikel angivit problemet mycket schematiskt men anser, att detta varit nödvändigt för att den stora allmänheten skulle få klart för sig, vad saken gällde. Ifrågasätts kan väl emellertid, om professor Cassel ej förenklat problemet till den grad, att hans framställning snarast giver allmänheten en oriktig och förvrängd bild av de förhållanden, som han säger sig vilja klarlägga. Den, som mindre väl känner de norrländska förhållandena, vilket tyvärr är fallet med genomsnittssvensken, måste få den uppfattningen, att Norrlands skogstillgångar utgöras uteslutande av urskogar. Annorlunda kan han ej gärna tolka följande uttalanden av professor Cassel: »När urskogstillgångarna äro avverkade, stå vi därför inför ett bakslag, som måste komma att medföra mycket svåra olägenheter. Naturligtvis skulle den tvära övergången mellan skogshushållningens olika faser kunnat mildras, om övergången ägt rum på vitt skilda tider i olika trakter och således i sin helhet kunnat sträckas över ett eller annat århundrade.» Såsom fortsättning på den förra delen av de sålunda tecknade framtidsperspektiven för Norrland tänker man sig ovillkorligen en sats av ungefär följande innehåll: Men som de norrländska skogstillgångarna ej inrymma några avsevärda virkeskvantiteter utöver det överåriga virket, finns det intet hopp om en jämnare övergång till ett tillstånd, där underlaget för industriens råvarubehov är skogarnas tillväxt.

En sådan föreställning om det norrländska skogskapitalets sammansättning motsvarar emellertid ej verkligheten. Siffermässigt är det ej möjligt att för hela Norrlands vidkommande bevisa detta, då man saknar den grund att stå på, som den rikstaxering kunde lämna, vars utförande professor Cassel av allt att döma finner böra ställas på framtiden. För en stor procent av den norrländska skogsarealen, nämligen för kronoparkerna, finnes det dock genom kolonisationskommitténs utredningar ett relativt gott siffermaterial att bygga på. Dessa utredningar, som omfatta Norrland och Dalarna, ligga — efter det avdrag gjorts för de tal, som avse förhållandena i sistnämnda landsdel — till grund för nedanstående uppgifter. Utav Norrlands hela areal produktiv skogsmark, som i runt tal kan anslås till 12,793,000 hektar, upptaga kronoparkerna en areal av, likaledes i avrundat tal, 2,521,000 hektar, vilka beräknas innehålla en kubikmassa barrskog av 110,967,000 kubikmeter. Ut i dessa uppgifter om arealer och kubikmassor äro kronoparkerna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län ej medräknade. Virkesförrådet kan approximativt beräknas vara fördelat på mogenhetsklasser i följande relationer: Utvecklingsbar skog 26.7 %, mogen frisk skog 46.7 %, övermogen och skadad skog 26.6 %. De absoluta talen för de angivna klasserna bliva alltså följande:

utvecklingsbar skog	29,628,189 kbm.
mogen frisk skog	51,821,589 »
övermogen och skadad skog	29,517,222 »
	110,967,000 kbm.

Ehuru denna fördelning är långt ifrån idealisk — i det att den utvecklingsbara skogen är allt för svagt representerad — och därför utgör en allvarlig maning till dem, vilka hava ansvaret för våra statsskogars framtida avkastningsförmåga att icke lämna några medel oförsökta till avhjälpande av det nuvarande abnorma tillståndet, så är den dock ej av beskaffenhet att böra föranleda till sådana ytterlighetsåtgärder, som pro-

essor Cassel föreslår. Det är därjämte att märka, att förhållandet mellan olika mogenhetsklasser å enskildas skogar helt säkert är så till vida mindre abnormt än å statsskogarna, att å de förra den övermogna skogen är avverkad i större utsträckning än å de senare.

Om man alltså ej kan dela professor Cassels pessimistiska syn på tingen, så kan man å andra sidan givetvis ej förneka, att situationen är allvarlig och kräver ett målmedvetet och energiskt arbete, för att svåra framtida olägenheter skola kunna undvikas. En nedgång i avverkningskvantiteten är ofrånkomlig, och det gäller att göra denna så mjuk som möjligt, vartill medel lyckligtvis ej saknas.

I korthet uttryckt blir det skogshushållningens uppgift att söka påskynda tillväxten i den utvecklingsbara delen av virkesförrådet, så att detta snarast möjligt når ekonomisk mognad, samt att efter slutavverkningsningar så snabbt som möjligt försätta hyggena i virkesproducerande skick.

Det förra av dessa mål kan man nå genom gallringar och ljushuggningar i de unga och medelålders bestånden — om man nämligen har industrier, som konsumera det vid dessa avverkningsningar utfallande virket, vilket till huvudsaklig del utgöres av massaved och kolved, samt tillgång på den arbetskraft, som erfordras för att avverka och framforsla virket. Professor Cassel vill emellertid gå den rakt motsatta vägen. »Det är», säger han, »absolut nödvändigt att hålla tillbaka Norrlands utrustning med människor och kapital», ett uttalande, som uppenbarligen giver vid handen, att han icke tagit i betraktande de möjligheter, som människan har att utöva inverkan på skogens utveckling genom beståndsvård. En följd av hans ståndpunkt i denna fråga är även, att han finner en koncentration av vår industri till södra delarna av landet nödvändig. Professor Cassel tager emellertid då ej heller i betraktande, att det virke, som måste avverkas för att avvända den fara, som han själv anser så hotande, är det minst värdefulla av virkeskörden och därför ej kan bära dryga transportkostnader.

Om skogshushållningen skall fylla sin uppgift, så att faran för en nedgång i våra träindustriers framtida produktion undvikas, är det även nödvändigt, att avverkningsstrakterna snarast möjligt förses med återväxt. Professor Cassel berör även denna fråga i sin tidningsartikel, visserligen flyktigt, men dock i sådana ordalag, att det synes nödvändigt att även här något vidröra densamma. Han säger, att klimat och markbeskaffenhet inom stora områden lägga svårigheter mot varje uppdragande av kulturskogar, som räknar med ekonomiska möjligheter. De senare orden synas giva vid handen, att professor Cassel på det nya bestånd, som uppdrages, lägger förräntningen av kulturkostnaderna. Avses detta, så kan emellertid starkt ifrågasättas, huruvida betraktelsesättet är riktigt, ja, än mer, man torde kunna våga det påståendet, att det, i fall man godtager de principer, på vilka vår skogslagstiftning vilar, är oriktigt. Enligt denna lagstiftning skall avverkaren sörja för återväxt. Kostnaden för uppdragande av det nya beståndet skall med denna utgångspunkt läggas på det avverkade virket. Detta betyder visserligen, att det nuvarande beståndets värde väsentligen reduceras — något som tyvärr allt för litet beaktats av krigsårens mer av fantasi än av hänsyn till realiteter präglade spekulationer. Då staten av inkomsterna från kronoparkerna avsätter medel för en förnyelsefond synes även den statliga skogsförvaltningen räkna med, att det avverkade virkets värde bör reduceras med kostnaden för det nya beståndets anläggande.

Efter att i det föregående i mera allmänna ordalag hava berört de prin-

cipiella synpunkter, som kunna framhållas gent emot professor Cassels påståenden, kan det nu måhända vara av intresse att söka framlägga några siffror, som klarlägga frågans innebörd. Fortfarande i saknad av en rikstaxerings utslag måste dessa siffror hänföra sig till de norrländska skogar, kronoparkerna med undantag av de ovan odlingsgränsen belägna, om vilka man för närvarande har den bästa kännedomen, ehuru även den tyvärr är alltför bristfällig.

Såsom redan förut nämnts uppgår dessa skogars nuvarande virkesförråd till 110,967,000 kubikmeter eller ungefär 45 kubikmeter per hektar. Vore marken bevuxen i förhållande till sin godhetsklass, borde förrådet per hektar uppgå till 65 kubikmeter och hela virkesförrådet alltså utgöra 163,865,000 kubikmeter. Den nuvarande tillväxten å de norrländska kronoparkerna beräknas till 0.57 kubikmeter per hektar och år. Efter införande av en intensiv hushållning kan skogarnas produktionsförmåga anslås till 1.41 kubikmeter per hektar, och år eller i runt tal 3,725,000 kubikmeter mot nuvarande 1,440,000 kubikmeter.

Vill man nu med ledning av dessa siffror våga en överslagsberäkning av den norrländska produktiva skogsmarkens hela virkesförråd under förutsättning av att intensiv hushållning vore införd, så skulle en sådan beräkning giva vid handen, att detsamma skulle kunna nå en storlek av något mer än 831,000,000 kubikmeter med en årlig tillväxt av mer än 18,000,000 kubikmeter. Troligen äro dessa siffror för låga, då de härletts från resultatet av undersökningarna å kronoparkerna. Dessa äro nämligen till sin huvudsakliga del belägna i övre Norrland och under ogynnsammare klimatologiska förhållanden än den stora massan av enskildas skogar. Kubikmassan och tillväxten per hektar bör därför vid en i båda fallen lika skötsel blive större å de senare än å kronoparkerna.

Vad härefter beträffar det kvalitativa utfallet av virkesskörden i norrlandsskogarna, så kan detta på goda grunder beräknas utfalla på följande sätt: Ungefär 45 % sågtimmer med minst 6" toppdiameter, 30 % massaved med en toppdiameter av 4"—6" och 25 % ved utav klenare dimensioner eller i absoluta tal 8.1 miljoner kubikmeter sågtimmer, 5.4 miljoner kubikmeter massaved och 4.5 miljoner kubikmeter ved.

För att dessa virkessortiment, i synnerhet de två sistnämnda, skola kunna nyttiggöras och ett bättre tillstånd å skogarna sålunda kunna skapas, är det nödvändigt, att som avnämare av desamma finnas de industrier, som professor Cassel vill beröva Norrland, tillgång till de transportleder, vilkas utbyggande han anser böra inställas, och dessutom erforderlig arbetskraft för skogarnas skötsel. Det behövs cellulosafabriker, pappersbruk och järnverk samt järnvägar, som förmedla transport av kol, cellulosa och papper.

Vad nu först angår cellulosa- och trämasseindustrierna, så utgör enligt meddelande från svenska Cellulosaföreningen tillverkningskapaciteten på de norrländska fabriker, som hämta sin råvara från Norrland (vissa av fabrikerna taga sitt virke i huvudsak från Dalarna) något mer än 800,000 ton. Av denna kapacitet kan man emellertid ej beräkna att mer än 85 % uttages. Den nuvarande årsproduktionen kan därför uppskattas till ungefär 680,000 ton. För framställande av denna kvantitet torde åtgå ungefär 3.5 miljoner kubikmeter virke. Kan produktionen av massaved genom skogs-vård uppbibras till 5.4 miljoner kubikmeter och denna produktion genom ordnade skogsarbetareförhållanden och transportleder göras tillgänglig

för industrien, så skulle den nuvarande produktionen av cellulosa och trämassa kunna ökas med 50 % .

Ehuru en ökning i tillverkning av sulfatcellulosa måste anses som ett ofrånkomligt villkor för uppdrivande av skogsproduktionen i framför allt övre Norrland, så är det icke nödigt att räkna med någon som helst ökad produktion av cellulosa för att ändock påvisa det ohållbara i professor Cassels fordran på industriell avveckling i Norrland. Cellulosa och trämassa äro halvfabrikat, som först efter ytterligare förädling till papper, papp m. m. få fullständig användning för tillfredsställande av mänskliga behov.

Av Norrlands cellulosa- och trämasseproduktion förädlas cirka 10 % till helfabrikat; det övriga överlämna vi åt utlandet för att bereda vinst- och utkomstmöjligheter åt dess kapitalister och arbetare. Det synes som om här skulle kunna finnas ett verksamhetsfält för svenskt kapital och arbete.

Möjligheterna för en ökad norrländsk järnindustri och därmed även användning för den ökade kvantitet kolved, som kommer att utfalla vid ett intensivare skogsbruk, samt för ett fullständigt utnyttjande av allt det sågavfall, som efter genomförd elektrifiering av sågverksindustrien blir disponibelt, hava blivit större, sedan djupborrningarna i Kiruna givit vid handen, både att malmtillgångarna äro betydligt större än förut beräknats, och att de fosforfattiga malmkvaliteterna på djupare nivåer utgöra en mycket större del av hela tillgången än vad fallet är närmare dagytan. Såsom framgår av den vid statsutskottets memorial nr 132 till innevarande års riksdag fogade p. m. (se bilaga A, sid. 8 och följande) torde, i runda tal, den vid 1936 års slut kvarvarande malmtillgången till 600 meters djup under då uppnådd gruvbotten utgöra minst 750 miljoner ton, fördelad i 300 miljoner ton A-malm med högst 0.04 % fosfor, varav mera än hälften är lämplig för tillverkning av bästa svenska stål (högst 0.015 % fosfor), 70 miljoner ton basisk martinmalm med högst 0.60 % fosfor samt 380 miljoner ton basisk bessemermalm med högre fosforhalter.

Skulle, såsom reduktionsmedel för framställning av tackjärn och järnsvamp under anlåtande i övrigt av elektrisk kraft såsom värmekälla, få helt disponeras dels av den vid intensivare skogsbruk ökade kolvedstillgången en kvantitet motsvarande ungefär 1 miljon läster träkol, dels ock av det vid försågningen av den ovan beräknade årliga sågtimmerkvantiteten, 8.1 miljoner f. m.³ erhållna sågavfallet, ungefär hälften som med avdrag av kolribb torde uppgå till ungefär 1.1 miljoner ton, innehållande cirka 275,000 ton rent kol, skulle man erhålla som yttersta gräns för den årliga produktionsmöjligheten ungefär 2.5 miljoner ton tackjärn och järnsvamp. Även om endast en bråkdel av denna produktion bleve verklighet skulle det hava den största betydelse.

Inför valet mellan å ena sidan professor Cassels krav på att Norrlands utrustning med kapital och människor skall hållas tillbaka och att industrien bör flytta söderut, och å andra sidan här ovan antydda produktionsmöjligheter i fall den norrländska trävaruindustrien kombineras med en norrländsk järntillverkning i stor skala, synes icke någon tvekan kunna förefinnas, att icke det vore med alla ekonomiska lagar mest överensstämmande att låta den norrländska malmen på sin väg ut i världen vid passerandet av sågverksdistrikten efter den norrländska kusten med användande av där tillgängliga reduktionsmedel och krafttillgångar förädlas till järn eller stål. De billigare framställningskostnaderna skulle för-

visso både kunna återvinna åt Sverige dess förlorade ställning på järnmarknaden ute i världen, om man icke genom onödigt dröjsmål försitter möjligheterna därtill, samt dessutom medgiva ästadkommande av sådana anordningar, som bereda ökad trevnad och ökat välstånd åt de i produktionen sysselsatta.

Det kan för övrigt i fråga om kravet på järnindustriens koncentrerande söderut, trots att norrut förefintliga råvarutillgångar tala för ett motsatt förfarande, även framhållas, att ett fullföljande av en sådan tanke torde nödvändiggöra överförande av elektrisk energi från övre norrländska vattenfall. Enligt elektrifieringskommitténs beräkningar skulle år 1940 de i mellersta och södra Sverige belägna kraftkällorna vara fullt tagna i anspråk, om kraftbehovet stegras efter samma linje som under åren 1880—1914. Även denna omständighet, ehuru ej direkt sammanhörande med det problem, på vilket professor Cassel sökt en lösning efter sina ekonomiska principer, är dock en faktor, från vilken man ej kan bortse, när man påyrkar, att Norrland skall upphöra att vara ett industriland, att dess utveckling som sådant skall stäckas. Möjligast billiga kraft har alltid varit ett mål för industrimännens strävanden; i detta fall synes man vilja vandra vägar, som bära bort från det målet.

En ofrånkomlig förutsättning för att Norrlands naturliga tillgångar skola kunna helt och fullt utnyttjas är emellertid, att det finns tillgång till en tillräcklig talrik arbetarestam, ej blott vid industriplatserna utan även i skogen. I den mån arbetsuppgifterna där växa, bör bosättningen befordras och detta på ett sådant sätt, att vederbörande kunna finna icke blott sin utkomst utan även den trevnad, som är villkoret för arbetsduglighet. Då professor Cassel gör gällande, att vi skola »hålla tillbaka Norrlands utrustning med människor», så kan det vara skäl att erinra därom, att verkställda utredningar giva vid handen, att vid ett intensivt skogsbruk en arbetare, som är i tillfälle utgöra tvåhundra dagsverken om året på skogen, antages kunna sköta 200 à 300 hektar produktiv skogsmark.

Bristfälligheten i vår kunskap om Norrlands skogstillgångar såväl i avseende på kvalitet som kvantitet gör, att de synpunkter, vilka i det föregående framhållits gent emot de av professor Cassel hävdade, icke kunnat med ett fullt uttömmande och ovederläggligt siffermaterial bestyrkas. Så mycket torde de emellertid kunna hava visat, att det icke vore med klok förtänksamhet överensstämmande att, utan stödet av ett efter objektiva grunder insamlat kunskapsmaterial icke blott avbryta utvecklingsarbetet i en landsända, som upptager inemot $\frac{2}{3}$ av rikets ytvidd, utan även vidtaga åtgärder, som måste direkt verka till denna landsändas tillbakagång i ekonomiskt avseende.

Då emellertid professor Cassels stora auktoritet i ekonomiska frågor kunde tänkas giva åt hans uttalanden sådant värde, att positiva åtgärder i den av honom föreslagna riktningen vidtoges, så har landstingens norrlandskommitté ansett det vara en dess skyldighet att söka bemöta hans yrkanden. Professor Cassel avslutar den tidningsartikel, som föranlett förestående inlägga, med en fråga, huruvida svenska folket skall vara tillräckligt klarsynt och handlingskraftigt för att taga itu med detta problem. Då en sak ej är fullt utredd, har det eljest gällt som en god regel, att man ej bör handla innan man förvärvat sig nödig kunskap om vad frågan gäller. Detta synes om någonsin vara fallet, i det av professor Cassel till allmän diskussion framlagda spörsmålet, och då det både för ett objektivt bedömande av Norrlands utvecklingsmöjligheter och för fö-

rande av en målmedveten skogspolitik är av största vikt att erhålla fullständigast möjliga kunskap om de norrländska skogstillgångarna, hemställer landstingens norrlandskommitté i underdånighet att Eders Kungl. Maj:t täcktes förelägga den år 1925 sammanträdande riksdagen förslag om fortsatt undersökning av dessa tillgångars storlek och beskaffenhet.

Stockholm i maj 1924.

Underdånigst.

NILS G. RINGSTRAND.

Ernst Hage.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Kronoparkernas omfattning	1
Kronoparker och bolagsskogar	3
Västerbottensbolagens skogsvård	6
Är skogskapitalets vidmakthållande en konjunkturfråga?	8
1924 års statsrevisorer och skogsvården	11
Revisorernas uttalande	13
Skogskapitalets förskingring	16
Vinsten av rationell skogsvård	17
Behovet av fasta skogsarbetare på de norrländska kronoparkerna (föredrag av A. Holmgren).....	19
Behovet av skogsarbetare och tillgång på odlingsmark å kronoparkerna	33
Kolonisationens huvudsyftemål	36
Organisationen	38
Samverkan med skogsstaten	41
Bilagor:	
Bil. A. Förslag till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna	44
Bil. B. Landstingens Norrlandskommittés skrivelse i maj 1924 till Konungen angående den norrländska skogsvården	48

Rättelser.

Å sid. 15 rad 13 nedifrån rättas »var» till »vara».

Å sid. 18 skall rubriken i tabellens sista kolumn lyda:

»Tillväxtens överskott (+) (= ökad avverkningsmöjlighet) eller underskott (-) (= över-
avverkning) i förh. till 1909—1916 års medelsavverkning».

Å sid. 33: Rad 9 nedifrån skall lyda:

»Då herr Holmgren för övre Norrlands skogar räknat med en kolonisationszon».

Å sid. 37: I rad 6 uppfifrån utgå orden »som finna»;

I rad 3 nedifrån ändras orden »det behov» till »behovet».